పద్మావతీ పరిణయము

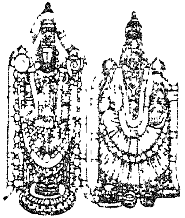

రచయిత :

శ్రీ జి. య్రా. పురుషోత్తమగౌడు
చిన్నటేకూరు, (కర్నూలు జిల్లా)

ప్రచారకర్త :
శ్రీ రామ మాధవరెడ్డి

పద్మావతీ పరిణయము

రచయిత :
శ్రీ జి. యా. పురుషోత్తమగౌడు
చిన్నటేకూరు, (కర్నూలు జిల్లా)

ప్రచారకర్త :
శ్రీ రామ మాధవరెడ్డి

ప్రథమ ముద్రణ : 1992

పద్మావతీ పరిణయము

ప్రతులు : 2000

అమూల్యం :

సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి

ప్రతులకు :
శ్రీ జి. యూ. పురుషోత్తమ గౌడు
చిన్నటేకూరు పోస్టు
కర్నూలు జిల్లా
పిన్ 51813

ముద్రణ
ఏకాప్రింటర్సు, పాతగుంటూరు - 522 010
ఫోన్ : 20144

రచయిత :

కృతజ్ఞతలు

శ్రీ తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానము వారి
ద్రవ్య సహాయముతో ఈ గ్రంథము
ముద్రించబడినది. వారికి నా
హృదయపూర్వకమైన
నమస్కారములు
అర్పించుకొను
చున్నాను.

అంకితము

PLACED ON THE SHELF
Date..........................

ఉ॥ శ్రీలకు నెల్ల నుంకియయి చెన్నలరారెడు
చిన్న తేకూరున్
వేలుపులయ్యు నా కిలను పెంపెసలారగ జన్మనిచ్చి నన్
మేలిమి పెంచె నమ్మయును మేనునుయిచ్చిన తండ్రికిన్
సదా
శీలికి కావ్యమంకితము జేసితి మంగమయంగనాఖ్యకున్

(మరియు గురుదేవులకు)

ఆ॥ మద్దుతేటి గురుడ మ్మా[illegible]
అద్దిరనగ నీకు ముద్దులొలికె
కావ్యకన్య నిత్తు కాంక్షతో నీకు నే
అంకితంబుగొనుము అంజలిడుదు

SRI VENKATESWARA
CENTRAL LIBRARY &
RESEARCH CENTRE,
Acc. ....
Date..........
TIRUPATI.

(మరియు మా యిలవేలుపునకు)

ఆ॥ శ్రీనివాస నీకు చిత్తశుద్ధి నిపుడు
నవరసాల సాల నాదు కవిత
నర్పణంబుజేతు నంజలి ఘటియింతు
వేగ గొనుము నీవు వేంకటేశ

పీఠిక

ఉ. నేనొక నాటి రాత్రి బహు నేర్పుగ జేసిన పిండివంటలన్
మానినితోడ హాయిగను మానసముబ్బగ మెక్కి
తిచ్చగన్
జానయు ఆకులొక్కలిడ జాలిమితోడుత స్వీకరించి నా
మేనును కాననంత కడుమిక్కిలి నిద్రను జెందుచుండగా
వ॥ నట్టి సమయంబున

తే. మెరువు చెంగట నున్నట్టి మేఘమట్లు
నాదు కన్నులముందర నవ్వైట నిలువ
గాఢనిద్రయందు ఘనుని గాంచినాడ
శంఖచక్ర గదాధరు శాంతు ననఘు

వ॥ అంత అమందానంద కందళిత హృదయుండనై, ముకుళిత కరకమలుండనై, సంకర్షణానుజు నంశంబగు శ్రీ వేంకటేశ్వరునకు ప్రణమిల్లి నిలువంబడ, నప్పుడు.

సీ. నీ తండ్రి యంగన్న నిరతంబు నిచ్చతో
పూజించె నపరంజి పూలచేత
నీ తల్లి మంగమ్మ నియమాన నా రాణి
సేవలు చేసియు చేరె దివికి
నీ భార్య వెంకమ్మ నిత్యంబు భక్తితో
పతిసేవలను జేయు పరమసాధ్వి
నీ సోదరులు బహు నీతికోవిదులయ్యు
యోగీశ్వరుడు బహు యోగ్యుడరయ

తే. యల్లగౌడును శేషయ్య యుల్లమలర
యెల్లవేళల నాసేవ కొల్లలుగను
చేయుచుందురు మీ వారు చెలిమితోడ
గుంజపల్లె పునీతుడా గుణ విధేయ

తే. భైరవేశ్వర శతకంబు భక్తితోడ
రచన సల్పినాడవు బహు రక్తిగాను
యించుకంతయు నన్నును నెంచవయితి
నాదు కల్యాణమున్ చాటు నైజమొప్ప

వ॥ అని శ్రీనివాసుండు నా కలలో కనిపించి ఆనతిచ్చి కనుమరుగాయె. ఆ నాటినుండి పద్మావతీ పరిణయమను ఈ కావ్యము వ్రాయవలెననే కాంక్ష నాలో పొడమి ఈ కావ్యము వ్రాయడమయినది. నా ఈ పుస్తకమును, నన్నును ఆశీర్వదించి, తన చక్కని సందేశ మిచ్చిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ విశ్వయోగి విశ్వంజీగారు (విశ్వమందిరం, కృష్ణనగరు-గుంటూరు) వారికి హృదయపూర్వకాభివందనములు సమర్పించడమైనది. మరియు స్వర్ణకారులు బంగారమునకు తేజాప్పువేసిన ఎట్లు ప్రకాశించునో తద్విధంబుగా నా పుస్తకమును పరిశీలించి, అక్కడక్కడ వున్న నెరసులను ఛేదించి, నా పుస్తకమునకు మరింత వన్నె తెచ్చిన కవిగారు డా॥ ప్రసాదరాయ కులపతిగారు (ప్రిన్సిపాల్, హిందూకాలేజి-గుంటూరువారు) నాకు గురుతుల్యులు, గౌరవనీయులు. వారికి నే నెల్లవేళల ముకుళిత కరకమలుండ నౌదు.

మరియు నేను పని పాట చేయక, రచనాసక్తితో పర ధ్యాన మందుండిన విసుగున్ చెందక, ఈసడించుకొనక నీ సం కల్పము నెరవేర్చుకో, నీ రచన సాగనివ్వమని నన్ను ప్రోత్స హించి పుహమిచ్చిన నా భార్యామణి వెంకమ్మగారే ఈ రచ నకు ఒకరీత్యా కారకులౌతారు. మరియు బంధువు, బావమరది శ్రీ లం. నారాయణగౌడు, B A, (మోదుహూరు) నన్ను మరీ మరీ ప్రోత్సహించి నారచనకు, నాకు ఉత్సాహమిచ్చినవాడు.

మరియు ఈ కావ్యమును వ్రాయమని ప్రోత్సహించి, నన్ను కవనరంగంలో కాలిడజేసిన మిత్రులు, సహాధ్యాయులు, పెద్దలు, పూజనీయులు, గురుతుల్యులు- వీరిలో శ్రీ మాధవరెడ్డి సాహుగారు ఒకరు. నా పుస్తకమునకై ఎంతో శ్రమ ప్రయా సల కోర్చి పుస్తకము పరిశీలన చేయించి, ముద్రణకై కృషి చేసినవాడు. వారికి శ్రీశ్రీశ్రీ వేంకటేశ్వరుడు ఆయురారోగ్య ములు ప్రసాదించుగాక! మరియు నా పుస్తకము నామూలా గ్రముగ చదివి తన చక్కని అభిప్రాయము వ్రాసిన ఆకుల రామచంద్రుడుగారిని, సర్వదా కాపాడుమని శ్రీనివాసుని ప్రార్థన చేయుచున్నాడను. మరియు నా మిత్రులు యన్. రామాంజనేయులు, తెలుగుపండిట్ (కార్మంచి, చిన్నచేకూరు మాతృభూమి), బి. సుంకన్న, తెలుగుపండిట్-చిన్నచేకూరు, యన్. శ్రీనివాసులు(మోదుకూరు నియోజకవర్గం), గూడూరు- వెలగల్లు, యం. డి. ఓ. గారు (చిన్నచేహూరు మాతృభూమి), యన్. అబ్దుల్ సలాం, (సబ్ ఇన్స్పెక్టరు ఆఫ్ పోలీస్-బేతం చెర్ల) గారు, పులివెందకొండ గ్రామాధికారి వెంకోబరావు, పులివెంచకొండ-బొల్లవరం యన్. రామానుజగౌడ్ గారున్నూ

పులిందకొండ యస్. కృష్ణమూర్తిగౌడున్నూ, చిన్నటేకూరు కె. కామేశ్వరరావున్నూ, టి. రామాంజనేయులు, కె. శేషగిరి, ఆర్. సుబ్బయ్యశెట్టి. యస్. పెద్ద సుబ్బరాయుడుశెట్టి, వీరం దరు నాకు ఎంతగానో ప్రోత్సాహమిచ్చి, నన్ను ఈ అభేద్య మయిన కవనరంగములో కాలిడజేసిరి. వీరికి ఆ ఏడుకొండల వేంకటరమణుని సంకటముల బాపమని ప్రార్థించుచున్నాను. మరియు మా గ్రామ పెద్దలు యం. యల్లారెడ్డి, వకీలు, చిన్న టేకూరు గ్రామాధికారి యం. వెంకటేశ్వర రెడ్డి-చిన్నటేకూరు యం. శేఖర రెడ్డి-చిన్నటేకూరు- వీరున్నూ, నాకు తగిన ప్రో త్సాహమిచ్చి, మూడునామాలవాని కల్యాణము వ్రాయమనిరి. వీరిని ఆ ఏడుకొండలవాడైన వేంకటరమణుడు సర్వదా కాపాడుగాక!

నా పుస్తకము అందంగా, తప్పులులేకుండా ప్రింటుచే సిన ఏకా ప్రింటర్సువారికి నా ధన్యవాదములు.

మరియు నా ఈ కావ్యములో ఎన్నియో తప్పులు వుండ వచ్చు. వాటన్నిటిని క్షమింతురని మిమ్ముల ప్రాధేయపడు తున్నాను నా పుస్తకమందు తప్పులున్న, అవి నాకు తెల్పిన ద్వితీయముద్రణనందైన దిద్దుకోగలనని మిమ్ముల ప్రార్థించు చున్నాను.

ఇట్లు

గ్రంథకర్త

జి.యా. పురుషోత్తమగౌడు

చిన్నటేకూరు

కల్లూరుమండలం, కర్నూలుజిల్లా

ఓం శ్రీ సాయిరాం గురుదేవదత్త

ఆశీస్సులు

— శ్రీశ్రీశ్రీ విశ్వయోగి విశ్వంజీ

కలియుగదైవం వేంకటేశ్వరుడు. ఆపదమొక్కుల వానిగా, అడుగడుగు దండాల వానిగా, పిలిచిన పలికే దైవముగా శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు జగత్ప్రసిద్ధమై వెలుగొందుతున్న విషయము అందరికీ అనుభవైకవేద్యమే. వేంకటేశ్వరుడు శ్రీనివాసుడు, సకల అరిష్ట నివారకుడు, అభయ ప్రదాయి, ఆనందదాయి. పద్మావతీ శ్రీనివాసుల కల్యాణగాథ అందరికీ చిరపరిచితమే, జగత్ప్రసిద్ధమే. అట్టి గాథను "పద్మావతీ పరిణయము" అను పేరుతో కర్నూలుజిల్లా, చిన్నటేకూరు వాస్తవ్యులు శ్రీ G. E పురుషోత్తమగౌడు మనోహర కావ్యముగా చిత్రీకరించి రంగులు దిద్దినాడు. శ్రీనివాసుని గాథను ఎందరు ఎన్నిసార్లు ఎన్నెన్ని రీతుల ప్రకటించిననూ ఆనంద దాయకమూ భక్తిప్రదాయకమూఅయి మనసులను భక్తిభావముతో ఉర్రూతలూగించును.

ఇట్టి భక్తిపూరిత కావ్యమును సమాజమున కందించిన పురుషోత్తమగౌడునకు ప్రథమముగా నా ఆశీస్సులందించుచున్నాను.

ఈ పుస్తకమును ముద్రీకరించుటలో ఎంతో శ్రమకు ఓర్చి సహాయము నందించిన సాధు శ్రీరామ మాధవ రెడ్డికి నా ఆశీస్సుల నందించుచున్నాను.

తక్కువకాలములో మనోహరముగా ముద్రించి ఇచ్చిన ప్రెస్‌వారు, వారి సిబ్బందికి నా ఆశీస్సులు.

భక్తిరసపూరితమైన ఈ కావ్యమును ఆంధ్రపాఠకలోకం సహృదయంతో సమాదరణ చూపగలవని ఆశిస్తూ, అకాంక్షిస్తూ ఆశీస్సుల నందిస్తున్నాను.

27–10–92 శ్రీ విశ్వయోగి విశ్వంజీ

విశ్వమందిరం
కృష్ణనగర్-గుంటూరు

శ్రీ సద్గురవేనమః

అరవిందం

డా॥ శ్రీ జి. యు. పురుషోత్తమగౌడుగారు తమ యసాధారణ కృషితో రచించిన ఈ పుస్తకమునకు నేను నా అభిప్రాయమును వ్రాయుటయు యెట్టిదనఁగా స్వతఃప్రకాశకునకు దివ్వెవంటిది అయినను పూజ్యులు శ్రీ గౌడుగారి కార్యమని యెంచి యిచ్ఛాపూర్వకమున నంగీకరించితిని.

శ్రీ "పద్మావతీ పరిణయము" అను గ్రంథమును ఆమూలాగ్రముగ పఠించితిని. సర్వవిధముల ప్రశస్తమైన యీ గ్రంథము అందరుఁ జదువదగినది. సులభశైలి రచనతో యీ వారిజనేత్రుని చరిత్రము రసయుతముగా వర్ణించినందులకు అత్యంత సంతుష్టాంతరంగుడనైతిని.

మీ ఈ గ్రంథము పాఠకభ్రమర బృందానికి భక్తి మకరంద సంభరిత అరవిందం. ఈ అనురూప భగవద్భక్తి అనంతమై అపార పాపపుంజమును హరించి వారికి జరామరణ రాహిత్య మొసంగుచు భక్తియుతమైయొప్పు నీ కావ్యమాంధ్ర భారతి కంఠహారమున నొక యమూల్య రత్నమై వెలుగొందుగాక!

కృతికర్తకు నా మనఃపూర్వ కాభివందనము లర్పించుతున్నాను. సర్వేశ్వరుడు వీరికిఁ జిరాయురారోగ్యైశ్వర్యాది సంపత్తిని, సత్ప్రచార ఇతోధిక గ్రంథ రచనా సామర్థ్యమును ప్రసాదించి నిరంతరముఁ బ్రోత్సహించుచుండుఁగాత యని నా ప్రార్థన.

ఇట్లు
ఆకుల రామచంద్రుడు
చిన్నటేకూరు

డాక్టర్ ప్రసాదరాయ కులపతి
శ్రీనాథపీఠ నిర్వహణాధ్యక్షులు
ప్రిన్సిపాల్, హిందూకాలేజి
గుంటూరు

కర్నూలుజిల్లా చిన్నటేకూరుగ్రామ వాస్తవ్యులు శ్రీ పురుషోత్తమగౌడు ఆధ్యాత్మిక సాధన చేయుచున్న ఉత్తమ సాధకులు. విశేషించి నాకు మిత్రులు, ఆప్తులునైన ఏకా రాజేశ్వరరావుగారికి కావలసినవారు. పద్మావతీ పరిణయమును చంపూ కావ్యముగా రచించి దేవతారాధనము గావించి భక్తిమార్గమున ముందడుగు వేసినారు.

భక్తిప్రధానమైన రచనలలో కవి ఉద్దేశమును గమనింపవలసియుండును. రచనలో ఉండవలసిన కావ్యలక్షణములు సాహిత్యశాస్త్రముప్రకారము పరిశీలించుటకంటె భక్తి ఎంత ఉద్దిష్టమగుచున్నదో, వ్యక్తమగుచున్నదో పరికించుట భావుకుల కిష్టముగా నుండును.

ఆలోచన పట్టని ఆవేదన, శబ్దమును గమనించని పారవశ్యము. అర్థమును వీక్షింపని ఉద్వేగము భక్తిభావుకుల తత్త్వము గౌడుగారిలో ఈ లక్షణములున్నవి. ఇటువంటివారి కవితాప్రయత్నములు ఎంతయు మెచ్చదగినవి. శ్రద్ధ, ఆసక్తి భారతీ పాదపద్మముల ఆరాధన వీరిని ప్రశంసనీయులైన వ్యక్తులను చేసినది. ధారాళమైన శైలి, ప్రసన్న పదప్రయో

గము. సులభసుందర వచో విన్యాసము, సుశోభనమైన అర్థ నిర్మాణము వీరి కవితాలక్షణములుగా కన్పడుచున్నవి. వీరి సౌజన్యము, వినయము, కవితాప్రవృత్తి నన్ను ఆకట్టుకొన్నవి. పద్మావతీ వేంకటేశ్వరులు కరుణామయులై ఈ భక్తిమార్గీయుడైన రచయితను కటాక్షింతురుగాక! ఈ సరస్వతీవరివస్య లోకాదరణీయ మగునుగాక!

ప్రసాదరాయకులపతి

12–11–92

పలకలూరి శివరావు

శ్రీశ్రీశ్రీ అబ్బూరి
నారాయణస్వామి ప్రియశిష్యులు
సంఘసేవకులు

మాన్యమహోదయులు, రచయిత శ్రీ G.E. పురుషోత్తమ గౌడుగారికి నా హృదయపూర్వకమైన నమస్సుమాంజలి. శుభయకుశలోపరి.

మీ సంపాదకత్వమున వెలువడిన "పద్మావతీ పరిణయము" కావ్యము దైవభక్తి పరులు, మిత్రులు శ్రీ మాధవ రెడ్డిగారి ద్వారా అందినది. గ్రంథమును ఆమూలాగ్రం పఠించాను. ఆనందముతో హృదయం స్పందించింది. కావ్యం సర్వాంగసుందరంగా వుంది. ప్రతి పద్యం ఒక చెఱుకు కణుపులా-జున్నుముక్కలా పాఠకుల హృదయాన్ని ఆకట్టుకుంటుంది. పండిత పామరులకు, ముముక్షువులకు సైతము కరదీపిక వంటిది. ఈ గ్రంథము చదివిన ప్రతివారికి దైవభక్తిపై విశ్వాసము కలిగి ఆధ్యాత్మిక చింతన కలుగజేయును.

మీరు గావించిన కృషి అత్యంత ప్రశంసనీయము. భక్తి, రస, సంప్రదాయ పోకడలతో రూపొందించిన మీ కావ్యం అపూర్వం. ప్రస్తుత పాఠకలోకమునకు వరప్రసాదం. పవిత్రమైన పురాణకావ్యమిది. మీ కావ్యం చదివిన ప్రతివారు ధన్యజీవులు.

ఈ కావ్యం ప్రచురణ కావించుటకు మాకు సంతోషం. అడుగడుగునతోడ్పడుచున్న సహృదయులు మాస్టర్ శ్రీ రామ మాధవ రెడ్డిగారి కృషి అత్యంత ప్రశంసనీయము.

శ్రీ పద్మావతీసమేత శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారు మీకు సంపూర్ణ ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్య భాగ్యములను ప్రసాదించ వలెనని భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాము.

భవదీయులు

గుంటూరు

పలకలూరి శివరావు

పలకలూరి రత్నకుమారి

కృతజ్ఞత

తే॥ తిరుమల తిరుపతందున ధీర నీవు
కార్య నిర్వాహకారివై కాంచితోడ
వేంకటేశ్వర సేవలో వెలసి తార
సాటిలేరె ప్రసాదుక సత్య మిద్ది

ధర్మపరులు సహృదయులు విద్యా వేత్తలు, విద్యాభి మానులు, శ్రీ యం. వి. ఎస్. ప్రసాదు తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము కార్య నిర్వహణాధికారి, నా క్రుషికి సంతసించి నా గ్రంథమునకు వుదార స్వభావముతో ఆర్థిక సహాయము చేసి నందులకు నేను సర్వదా కృతజ్ఞడను.

ఆ॥ విశ్వ మందునీవు విజ్ఞాని వయ్యును
విశ్వయోగి యనగ వినుతి కెక్కి
విశ్వ మందిరాన వెలసి నాదవు స్వామి
విశ్వయోగి నిన్ను వినుతి చేతు

పూజ్యులు గురుదేవులు శ్రీశ్రీశ్రీ విశ్వయోగి విశ్వంజీ మహాయోగి పుంగవులు ఆధ్యాత్మిక వేత్తలు. యీ మహా తపస్వి నా గ్రంథమునకు, నాకు, తమ ఆశీస్సుల ప్రసాదించి తన కమ్మని మృదు మధుర అమృత ధారవంటి తన గంభీర వాక్కులచే ప్రవహించు వారి చక్కని అభిప్రాయము లిఖించి నందులకు విశ్వయోగీంద్రులకు నేనెప్పుడు వినమ్రుడనై వారి పాదసేవా భాగ్యము ప్రసాదించుమని వేడుచున్నాను.

ఆ॥ నాదు పుస్తకంబు సదుపార చదివియు
తప్పులన్ని దిద్ది మెప్పు చేసి
వన్నె పెట్టి కావ్య కన్యగ చేసితే
నన్ను నాదె నిన్ను సన్నుతింతు

నాదు కావ్యమును పరిశీలించి, అందుండ బడిన దోష ములఁ బేధించి బంగారమునకు తేజాపు కంసలి వాడు వేయు మెట్లు ప్రకాసించునో తద్విధంబుగా నా పొత్తమునకు వన్నె పెట్టి ప్రకాసింప జేసిన డాక్టరు ప్రసాదరాయ కులపతి గారికి నేనెంతో ఋణపడివున్నాను. వారికి నాహృదయ పూర్వకాభి వందనము లర్పించుచున్నాను.

మరియు

నా పుస్తకము చక్కగా అందంగా తప్పులు లేకుండ ప్రింటు చేసి సకాలమునకు అందించిన ఏకా ప్రింటర్సు వర్కర్సుకు ఆ యేడుకొండల వెంకటరమణుడు ధనకనక వస్తు వాహనములు ఆయురారోగ్యములనిచ్చి, కాపాడమని వేడుచున్నాను.

రచయిత :

జి. యా. పురుషోత్తమ గౌడు

ర చ యి త :

జి. యా. పురుషోత్తమగౌడు వారిభార్య వెంకమ్మ

ప్రకాశకర్త వంశావళి

సీ॥ శ్రీరామ వంశ సచ్ఛీలుండు సంజీవ
రెడ్డి కర్ధాంగియు ప్రీతి మతియు
ఎల్లమ్మ కిష్టుడై యమరెడు పుత్రుండు
మాధవరెడ్డియె మహిని వెలసె
యిల్లపుటల్లుడై యింపుగా పెండ్లాడె
పెద్దభార్య శివమ్మ ముద్దులలర
గర్భంబు ధరించి కనె నొక బిడ్డను
శిశువును విడనాడి జేరె దివికి

తే.గీ. ప్రీతిగా పార్వతమ్మను పెండ్లియాడె
తీర్థమాడిన వెంటనే దివికి నరిగె
ప్రథమసతి బిడ్డ బుగ్గమ్మ రహి వెలంగె
సతులు మృతిజెంద వెంటనే సన్యసించి

తే.గీ. తీర్థయాత్రలు సేవించి ధీరుడగుచు
సత్కవీశుల దరిజేరి సగుణుడయ్యె
కావ్యముల నచ్చువేయించి భవ్యముగను
యిచ్చి యాయురారోగ్యముల్ ఈశ్వరుండు.

దైవప్రార్థన

ఉ॥ మ్రొక్కు లొనర్తు కేల్ ముడచి మోదకహస్తుని యేక
దంతునిన్
మెక్కెడు బొజ్జయున్ కలిగి యిమ్ముగు చొక్కపు
కొక్కునెక్కియున్
చక్కని పిండివంటలును సమ్మతి మెక్కెటి
విఘ్నరాయ నిన్
మక్కువతోడ గొల్తు మెదమాటికి మాటికి భక్తితోడుతన్

చం॥ సిరులకు మున్కిమై హొయలు చెన్నెలరారెడు
వెండికొండపై
గిరిధరు నిన్ను గొల్వగను గీష్పతి ముఖ్యులు
సేవజేయ తా
సరుసుగ గట్టుపట్టియును నారద తుంబుర గాన వీణలన్
నిరువ్వగ వింటు ముజ్జగము నేలెడు తెనెల తాల్పు
గొల్చెదన్ !

ఉ॥ అమ్మవుమాకు నీవెకద యాదరమొప్పగ జేరదీయు మో
యమ్మ దయారసంబు గొను యారడి బెట్టకు మమ్మ
వాక్‌శ్రీ
యిమ్ము సుశబ్దముల్ పలుకు లిందిర గాదిలికోడ
లింక నా
కమ్మని కావ్యమింపలరగా దయజూడుము శారదాంబరో!

ఓం

పద్మావతీ పరిణయము

ప్రథమాశ్వాసము

శా. శ్రీవైకుంఠపురంబనంగ నిలలో శ్రీ వేంకటాద్రిన్ ప్రజా
సేవారాధ్యుడ వైతివి వసుధపై శేషాద్రివాసా! దయన్
రావే! నా కవనంబు నింపలరగా రాజింప జేకూర్పు మా
నీవే దిక్కని వేడినాను సతమున్ నే నిన్ను ప్రార్థించితిన్

వ॥ అని యిష్టదేవతా ప్రార్థనంబు గావించి శ్రీల కాలవాలమై వెలుగు నైమిశారణ్యంబు నొండు కలదు. అందు సూత మహాముని తన శిష్యగణ సమేతంబుగా నివసించుచుండిరి. తన శిష్యులకు నిత్యమనేక పురాణేతిహాస పుణ్యకథలు చెప్పుచుండిరి. ఒకనాడు సర్వగుణ సంపన్నుడు, లీలామానుష విగ్రహుండు భక్తవత్సలుండైన శ్రీమన్నారాయణుని గాథలు వినుచు, పాడుచు, తన్మయత్వము నొందినారు సూత మహాముని, శౌనకాది మహామునులు. పరవశులై పోయ్యారు. అట్టి సమయంబున సూతమహాముని యిట్లు చెప్పదొడంగెను.

తే.గీ. వేంకటేశు వివాహంబు పొంపముగను
చెప్పదొడగెను సూతుడు, శిష్యతతికి
వీనుదోయికి విందుగా వినిరి వారు
శ్రీనివాసుని గాథ ప్రసిద్ధ చరిత.

వ॥ మునులారా! శ్రీమన్నారాయణుడే వేంకటేశ్వరుండై వెలసినాడు. ఆ మహానుభావుడే శ్రీనివాసుడనియు, ఏడుకొండలవాడనియు, వడ్డికాసులవాడనియు, హరిహరబ్రహ్మ సమేతుండై, వేంకటాద్రిపై నీ కలియుగంబులోన వెలసి యున్నాడు. అమ్మహానగమే వృషభాద్రి, వేంకటాద్రి, గరుడాద్రి ఇత్యాది సప్తనామములు కలిగియున్న తిరుమలపై ధర్మ సంస్థాపనార్థమై, ఆపద్బాంధవుడు, అనాథరక్షకుండునయిన సమ్మహావిష్ణుండు, లోకకళ్యాణార్థంబయి నవతరించి తన్ను నమ్మినవారి కోర్కెలు తీర్చుచుండునని చెప్పెను.

తే.గీ. విష్ణు వెందుకు భూమిపై వెలసినాడు
ఏమి కారణమున నగ మెక్కినాడు
ఏల పెండ్లాడె శ్రీ పద్మ నెలమి మీర
సర్వ మెఱిగింపుమో సత్య సాధుశీల!

వ॥ అని శౌనకాది మహామునులు సూతమహర్షి నడుగ సూతు డిట్లు జెప్పదొడంగె.

తే.గీ. సత్యలోకాధిపతి బ్రహ్మ చారుమతిని
విశ్వ సంతాపహరణంబు వేడ్క బూని
సకల దేవ మునిగణాది సభను దీర్చ
వెల్ల సంపెగ నలరారె విబుధవేది.

వ॥ ఇట్లు సిద్ధ, సాధ్య, కిన్నెరులు విస్తృతముగ వచ్చు చుండ

తే.గీ. పాకశాసను డుత్సాహ పడుచువేగ
దేవగణముల గూడి సంతృప్తి దీర
తెల్లయేనుంగు పైనెక్కి ధీమతుండు
సత్యలోకము వచ్చెసె సత్వరముగ.

వ॥ ఇవ్విధంబున వచ్చేసి నాగంతకులు చతుర్ముఖునకు నమస్కరించి. యాశీర్వాదములనంది యుపవిష్టులైరి. తదనం తరంబున సభ్యులెల్ల నిష్ఠాగోష్ఠి సలుపుచుండియు, శ్రీమన్నా రాయణుని ఘనత వర్ణింపసాగిరి. అట్టి సమయంబున విరించి సభ నుద్దేశించి తన సందేహం బీ రీతి దెలుపసాగెను. ఈ కలి యుగంబున సర్వలోక సంరక్షకుడు, పాప సంహారకుండైన శ్రీమన్నారాయణుని యవతారము లేనందున మానవులు పాప భారంబుచే కృంగుదురు ఈ తరుణంబున సర్వ హితార్థమై హరి పునః భూలోకమం దవతరింపవలసి యున్నదని తెలుపు చుండ.

కం. వచ్చెను నారదు డా సభ
మచ్చికతో కలియజూచి మౌనులకెల్లన్
ఇచ్చ దలిర్పగ మ్రొక్కెను
లక్ష్మీకుమారుడు నలువకు ప్రణతు లొనర్చన్

వ॥ ఇట్లు సభాసీనులయి యున్న తల్లిదండ్రులకు నమ స్కరించి నిలువబడిన నారదుని రాక యందర కానంద

మాయెను. అప్పుడు నలువ నారదు నాలోకించి నారదా! ఈ కలియుగమున శ్రీ మహావిష్ణువు అవతరించు మార్గ మాలోచింపుము. ఇది దైవకార్యముగా నెంచుము. ప్రస్తుతము కలియుగ మారంభమగుచున్నది. శ్రీమన్నారాయణుడు యోగనిద్రలో యున్నాడు గాన సమ్మోహాత్ముని మేలుకొలిపెడి బాధ్యత నీపై నున్నదనగా నారదుండు సంతుష్టాంతరంగుడై తన కీ యదృష్టావకాశము లభించినందులకు సంతృప్తుడై తండ్రియాజ్ఞ శిరోధార్యముగా నెంచి నమస్కరించి విరమించెను. సభానంతరము ఎవరి నివాసములకు వారు వెళ్ళిరి. కాలక్రమంబున

తే.గీ. నీతినియమాలు ధర్మంబు గోలి పోయె
వ్యభిచారహింసలు స్వార్థ మపారమయ్యె
సంతరించె న్యాయము కలి యావహించె
మాయలోబడి స్థిరము కాయమనుచు
దైవచింతన మానియు ధరణియందు
కీడు తలపెట్టు చుండ్రు నికృష్టజనులు

వ॥ అయ్యవసరంబున బ్రహ్మర్షులందరు కలిసి లోకప్పట షని శాంతికై గొప్ప యాగము జేయ సంకల్పించిరి. యాగమునకు సప్తర్షులు వారి శిష్య ప్రశిష్య సమేతముగ విచ్చేసిరి. అప్పుడు యాగ సందర్భమున ఋషుల వాగ్రూప వేద ఘోష నాదంబులు మిన్ను ముట్టుచుండ యాగకుండమునుండి వెడలు హోమ ధూమ మాకాశమును వ్యాపించు సమయంబున త్రిలోక సంచారి

ఉ. గ్రన్నన వీణమీటుచు నిరంజన గానవిలోలుడై హరిన్
సన్నుతి చేయు నారదుడు శారద ముద్దులపట్టి వచ్చె నా
పన్నుల యాగమంటపము భక్తజనాళికి భూషణంబు గా
కిన్నెర సిద్ధ సాధ్య చయ ఖేచరసంయుత యాగశాలకున్

వ॥ ఇట్లు వచ్చిన నారదునకు ప్రణతులొనర్చి, మీ రాక మమ్ముల నానందసాగరమున ముంచినది. యింతవరకు నెవరు చేయని యీ యజ్ఞము కోరిన కోర్కెలు దీర్చుననుటలో సందేహంబు లేదు. దేవర్షులైన మీరాకవల్ల కలుగు భాగ్యముకంటె వేరు భాగ్యము కలదా యని నుతింప నారదుం డిట్లనియె.

తే.గీ. మౌని పుంగవులార! సన్మాన్యులార!
నిగమ నిష్ఠాత్ములార! పునీతులార!
భక్తిమందార సుజ్ఞాన భాగ్యులార!
యాగధర్మాన సౌభాగ్య యోగమబ్బె

కం. మీరీ యజ్ఞఫలంబును
కూరిమితో నెవరి కీయ కోరిక గలదో
నోరిమి దెలుపంగ వలయు
నేరుపుతో సకల భువన సీమం దొప్పన్

తే.గీ. బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరుల్ ప్రముఖులనగ
వీర లెవ్వరును ఘనులు విమలమతిని
యుక్త యుక్తంబుగా బుద్ధి యోగమరసి
యజ్ఞకర్తను ఎన్నుడీ యనఘులార

వ॥ ఇట్లానతిచ్చి నారదమహర్షి నమో నారాయణా యంచు యజ్ఞశాలనుండి నిష్క్రమించెను. అప్పుడు సప్తర్షు లెల్లరు మార్గాంతర మెరుగక నివ్వెరబోయిరి. విష్ణువు ఘను డని కొందరు, బ్రహ్మ సృష్టికర్త, ఘనుడని మరికొందరు ఎవ రికి తోచినట్లు వారు పరస్పర వాగ్వాదము సలుపు సమయం బున భృగుమహర్షిట్లు పలికెను నాయనలారా మనలో మనము తగవులాడుకొనుట యోగ్యము గాదు. ఈ సందేహసమాచార మును నేనే స్వయముగా పరిశీలించి వీరిలో నెవ్వరు ఘనులో తెల్పి చెప్పెదనని వాగ్దానము చేసి సత్యలోకమునకు వెడలి పోయెను.

మ.కో. సత్యలోకమునందు వాక్సతి స్రష్టతో సరసంబుగా
సత్యశీలుని కాంతనేతను సంస్తుతించుచు నుండగా
నిత్యమున్ హరి సన్నుతించెడి నీలవర్ణుని కింకరున్
సత్యమున్ తెలియంగ వచ్చెను సత్వరంబుగ
మౌనియున్

వ॥ అకాలాగతుడగు మౌనిని గాంచి బ్రహ్మ కోపముతో తన యాజ్ఞ లేకయే లోపలికి ప్రవేశించినందులకు భృగువు నిట్లనియె.

తే.గీ. ఘనుడ నేనంచు మా యాజ్ఞ గణుతిలేక
కన్ను మిన్నును గానక కావరమున
దుర్మదుడవయ్యు చొచ్చితి ధూర్తమతివి
తమరు చేయవచ్చునె యిట్టి తప్పిదంబు

వ॥ అని హాటకగర్భుండు మహర్షిని అధిక్షేపింప భృగు మహర్షి కోపఘూర్ణిత మానసుండై

కం. గర్వము మాయెడ చెల్లదు
సర్వము కోల్పోవుదువోయి శారదపతి! నీ
పర్వము ముగియంగ గలదు
శర్వాణి పతికి నయినను జంపము యెటున్

వ॥ అని నీకు ఈ భూలోకంబున గుడి గోపురములు లేక పూజాపరహితుడ వౌదువుగాక యని శాపంబిడి నేరుగా కైలాసముం జేరబోయెను.

సీ. కైలాసగిరిమీద గిరిజాకరగ్రాహి
చేసి విలాసిత క్రీడసల్పు
నొసట విభూతిని మెసగ శృంగారించి
ముసిమి నొప్పారిన మీసమొప్ప
ఫాలభాగంబున ప్రజ్వరిల్లెడి నేత్ర
ముదయభానుని భంగి మెసలుచుండ
తలపైన చంద్రుండు కలకల లాడంగ
సిగనెక్కి గంగమ్మ చిందులేయ

గీ. పన్నగేంద్రుడు హారమై పడగబట్ట
భూతగణములు నుతియింప భూతలముల
గజ్జె కట్టిన రౌద్రుండు గర్జనలను
నృత్య మొప్పారె తాండవ నేత గరిమ

వ॥ ఇట్లు క్రీడించుచుండ భృగుమహర్షి నందీశ్వరుండు ద్వారంబున నివారించిన నిలుపక ఈశ్వరుని అనుజ్ఞ లేకుండ తన హ్మాపదుంబున గౌరీమహేశ్వరుల నిల్చుకొని నేపగా లోపలికి ప్రవేశించెను. భృగుమహర్షి రాకకు ఈశ్వరుం డుగ్రుండై ప్రళయకాల భైరవుండాయెను.

మ. ఘన యోగీంద్రుల ముందు గర్వమున లోకాధీశులన్
గానకన్
వినయం బేమియు లేకనే వడిమతో విజ్ఞానినం జొచ్చినే
వినుమా మౌనులకు న్నిటుల్ వలువ నీ పిచంబవంతున్
ఇక
న్వాసు నే తెప్పెద వేగమే జనుమికన్ నిన్నో హతం
బొచ్చెదన్

వ॥ భృగువు నిర్లక్ష్య వైఖరితో నిల్చుండగా ఈశ్వరుండు శూలంబు మౌనీంద్రునిపై వేయంబూన పార్వతి అప్డు వచ్చి నివారించగా అప్పుడు భృగుమహర్షి ఈశ్వరుండు తామసుండని యెంచి భూలోకములో నీ విగ్రహమునకు పూజలు జరుగక నీ లింగమునకే పూజలు జరుగుగాక యని శపించి సత్వరముగా వైకుంఠముం జేరబోయెను.

సీ. వైకుంఠపురమందు వైనతేయాదులు
శ్రీహరి పూజలు చేయుచుండ
పాలకడలిలోన పన్నగశాయికి
ఫణిరాజు పదిసూరి ఫణములార్చ

ఇందిరాసాంగత్య మింపారుచుండగా
భక్తాదు లెల్లరు భజన సలుప
మణిమయ కుండల మాణిక్యకాంతుల
తలపై కిరీటంబు తళుకుమనగ

తే.గీ. పన్నగేంద్రుడు అప్పుడు పాహి పాహి
యంచు క్షీరాబ్ధి శయను సర్వాత్మ గొలువ
సచ్చిదానంద సాకార సద్గుణుండు
యోగనిద్రా నిమగ్న సద్యోగుడగుచు

వ॥ అప్పుడు భృగువు ప్రకటా భ్రూభ్రుకుటి వికటాట్టహాసంబున ప్రళయకాల భైరవుండునుస్ బోలె వైకుంఠమున కేగి విరాట్ స్వరూపునిగని

తే.గీ. అప్పుడు మునిశేఖరుడు మహోపంతమొప్ప
పాలకడలిలో పన్నగు పాన్పుపైన
పవ్వళించిన శ్రీహరి పద్మనయను
మత్తుడై తన్నె నురము నున్మత్త మతిని

వ॥ అప్పుడు ముల్లోకంబుల్ల కల్లోలములు రేగ, దిగ్గజంబులు దిక్కులుగానక ఘీంకార నినాదంబుల బదుగులిడను, దిక్పతులు తేజోవిహీనులై అసహాయావస్థ నల్లాడుచు, తలలువాల్చ ఘామ్రాకాశంబుల హా! హా! కార నాదంబులు ప్రజ్వరిల్ల శ్రీ మహావిష్ణువు దిగ్గున లేచి భయభ్రాంతులు నటించుచు గద్గద స్వరంబున వినయ భాషిత మందహాసముతో నిటనియె.

సీ. హే మునిచంద్రమా! హే కరుణాకరా!
హే యోగిపుంగవా! హే తపస్వి
హే సుగుణాత్మకా! హే మునిచంద్రమా!
హే త్రినేత్రాయతే! హే సుశీలా!
హే బ్రహ్మపుత్రక! హే త్రికాలజ్ఞాత!
హే కమండలుధర! హే మహాత్మ!
హే ముజ్జగారాధ్య! హే దీర్ఘ వర జటా!
హే త్రిపూర్ణ లక్షిత హే మునీశ

తే.గీ. నా కటుయురంబు దీవ్రత దాకి నీమ్ము
మనవ మెంత నొచ్చెనోగదా దోషము క్షమి
యింపుమని పాదముల బట్టి యుండగ నరి
కాల జ్ఞాననేత్ర ధ్వంసకారియయ్యె

వ॥ ఇట్లు జ్ఞాననేత్రంబును పాదంబు లొత్తుచు అడిమి పైచి మునిసార్వభౌముని అహంకారం బడంచి మణిమయమైన సింహాసనంబుపై నధిష్ఠింపచేసి పసిడి పళ్ళెరమున పాదంబు లుంచి, సువర్ణ కలశంబుతో నీళ్ళిడుచు పాదంబులు గడిగి, పన్నీరు జల్లి, గంధంబు బూసి, సుగంధ పరిమళంబులు గల నాగ, పున్నాగ, చంపక, శతపత్ర మరువక, మల్లిక, పుష్పములతో పూజించి కాళ్ళు కడిగిన జలంబు తన్శిరంబుపై నిడు కొని వేనోళ్ళ నుతించగా.

గీ. మునివరుడు నంత సుఖ శాంత మోదమునను
స్వామికర్మకు చింతిలి మాయ నడగి
జడిమ ధ్వాంత రహితు డనంతుడైన
శ్రీపతే ఘనుడైనయుంగ మేధికంత.

దండకము :- శ్రీ వేంకటేశాయ! లక్ష్మీపతే! నిన్ను వేడంగ నే నెంతవాడనయా! ఆదిన్ అనంతుడవై నీవు మఱ్ఱాకుపై పవ్వళించావుగా! ఓంకార మీవయ్య సృష్టంత నీవయ్య! మీనంబువై వేదముల్ దెచ్చితీవయ్య, తాబేటిరూపాన ఆ మందరాద్రిని నీ వీపునన్ నిల్పితీవేగదా! వారాహరూపంబునన్ ధాత్రి నీ కోర మీపన్ నిలంబెట్టినావుగాదే! భక్తుండు వేడంగ నుగ్రుండవై నారసింహుండవై దైత్యునిన్ జంపి రక్తంబు త్రావి నీ భక్తునిన్ గాచితీవేగదా దైత్యున్ బలిన్ పాతాళ లోకంబునకున్ ద్రొక్కి రాముండవై గొడ్డలిన్ బూనిభూమీశులన్ జంపితే శ్రీరామ రూపంబునన్ రావణునన్ జంపి లోకంబు కల్యాణమున్ జేసితే, కృష్ణుండవై కంసునిన్ జంపితే బుద్ధుండ వయ్యావు కల్క్యవతారంబు దాల్చంగ నుంకించుచున్నావు భూలోకవైకుంఠనామంబునన్ వెంకటాద్రిన్ నుండంగనున్నావు నిన్నెన్న నే నెంతవాడన్ దయాదృష్టి నాపైన బాపయ్య ఓ అయ్యా నా తప్పు మన్నించి నన్నున్ దరిన్ జేర్చు మూర్ఖుండ అజ్ఞాన గాఢాంధకారంబు నందున్నవాడన్ దయాళుండ నీ కెగ్గుజేశాను ఓ దేవదేవా! నమస్తే! నమస్తే! నమః

వ॥ అని శ్రీమన్నారాయణుని మనసారా పూజించి వేవేగ యజ్ఞశాలకు జని జరిగిన వంతయు మునివరులకు సవిస్తారంబుగ దెల్పి యిట్లనియె.

తే,గీ. లేరు నారాయణుని సరివారు లేరు
ఆది మధ్యాంత రహితు డనంత ఘనుడు
సర్వ లోకాల కాధార సార్వభౌము
డతడె కర్త యజ్ఞమునకు మునిపులార

వ॥ అని చెప్పి యజ్ఞకర్తగా విష్ణువును జేసి యజ్ఞమును పరిసమాప్తి జేసిరని శౌనకాది మహామునులకు చెప్ప సూతుని శౌనకాది మహామును లుత్తరగాథ వినిపింపమని ప్రార్థింప నతండిట్లనియె.

కం. ఈ కథ చదివిన విన్నను
జోకతో వేంకటరమణుడు సుఖముల నిచ్చున్
లోకము లేలెడి పద్మయు
ప్రాకటముగ సంపదిచ్చు పాయని శక్తిన్.

: గద్యము :

యిది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణా కలిత గుంజపల్లెవంశ గౌండ్ల
కుల వారాసి చంద్రుండు యీశ్వరభక్తుండు సంగీత సా-
హిత్య దురంధరుండు సచ్ఛీలుండు యాడిగె యంగన్న
ధర్మపత్ని మంగమ్మగార్ల ప్రథమ పుత్రుండను
పురుషోత్తమగౌడు నామధేయుండ
కె.ఆర్. మధుకేటి కవిగారి ప్రియ
శిష్యుండనగు నా ప్రణీతంబు
నందు ప్రథమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

ఓం

ద్వితీయాశ్వాసము

కం. శ్రీ కాంతామణి ప్రియ సు
శ్లోకా కరుణావతంస సుందర రూపా
శోక నివారా శుభకర
లోకాలేలేటి ఘనుడవు లోకస్తుత్యా

వ॥ ఇట్లు సూత మహామునిని శౌనకాది మహామునులు ఆ పై కథ చెప్పవే యని యడుగ జెప్ప దొడంగెను. మహా విష్ణువు భృగుమహర్షిని సాగనంపి తిరిగి వైకుంఠమునకు వెళ్ళగా ఆదిలక్ష్మి తోకద్రొక్కిన తాచువలె బుసలుగొట్టుచు కోపఘూర్ణిత మానసురాలై కనుల విస్ఫులింగములు రాల్చుచు కోపావేశమున నుండ శ్రీమహావిష్ణు విట్లనియె.

తే.గీ. ఎన్న డలుక జెందని లక్ష్మి మిన్నకుండె
ఖిన్న వదనయ్యె నారాక నెన్నదాయె
కారణంబేమొ తెలియదు! నికరమున
కాంత చెంత కేగెను మహాచింత గలిగి

వ॥ అలిగిన లక్ష్మిని దరిజేరి లక్ష్మి నీ కోపమునకు కారణం బేమన నామె తన మనోవ్యథ నీరీతి వివరించె

శా॥ ఏ మాత్రంబు భయంబు లేని వరమౌనీంద్రుడు
నిర్లక్ష్యమున్
నేమో బ్రహ్మబుషంచు గర్వమున ఏ నేరంబులేక
నినున్

కామాంధుండయి తన్నెనిపుడు ఖలునిన్ గర్వాంధు
దుశ్శీలునీ
సామాన్యంబుగ నెంచజాల నితనిన్ సొంతంబు
శిక్షించెదన్

వ॥ అన లక్ష్మీదేవి యావేశం బెరిగి విష్ణుండిట్లనిమె.

తే.గీ. పడతి బిడ్డల తప్పులు పొడియాౌనె
తెలియకనె జేసె ఆ భృగుదేవి తప్పు
దానికై నీవిక వగువంగ తగునె మగువ
తప్పు సైరింపుమో లక్ష్మి తనయు గావు.

తే.గీ. భక్తులెరుగక చిరు పొరపాట్లు సలుప
బాధ జెందంగ తగదోయి వారియెడల
తల్లి తన బిడ్డ తప్పుల దలచబోదు
దేవి దయనేలు తల్లివి నీవెగాదె

వ॥ అని విష్ణువు వేడుకొనిన కలుముల జవరాలు అలుక మానక యిటనిమె.

తే.గీ. అతడెంతటి ఘనుడైన యగునుగాని
నాకు నిలయమై అలరారుచుండు యెదను
పాదతాడన చేసిన పాపి కీవు
దానుడై తివి యిది నీకు ధర్మమగునె.

వ॥ విష్ణుమలను పాదములతో తన్నినను కోపింపక శాంతవచనంబుల అతని పొడము లంటెదరా! యింతకన్న

నీచము కలదా. నీకు జరిగిన పరాభవము నాకును వర్తింపదా! నన్ను అవమానించినను బాధపడని నీ చెంత నిక నుండజాల నని లక్ష్మీదేవి భూలోక మెడలసాగెను.

తే.గీ. మగడు వలదంచు వేడిన మాటవినక
చెంగుచెంగున అలుకతో చిన్నెలాడి
నల్లనయ్యను కాదని వెళ్ళిపోయె
కొండకోనల గంభీరగుహల దాటి

వ॥ ఇట్లు ఆవేశపూరితయై వెడలుచున్న లక్ష్మీదేవిని విష్ణు వనేక విధముల బ్రతిమాలినను, సామ, దాన, భేదోపా యంబుల అనునయించిన బెదరక శీఘ్రగమనయై దివినుండి భువి రా యత్నించెను. పతిపై కినుక వహించి మానసికావేద నతో పల్లె పట్టణముల పర్వతారణ్య నదీనద సాగరముల నధి గమించి పుణ్యగోదావరీతీర ప్రశాంత వాతావరణమున నేకాం తముగా తపంబు జేయగా నుపక్రమించ వైకుంఠపురంబున శ్రీ మహావిష్ణువు

కం. సిరిలేనింటను నుంతుము
సరికాదని దలచి నాత్మ సరసిజనాభుం
డరిగెను వియోగ భరమున
పరిగిడి వెదవంగసాగె పద్మావతికై

వ॥ ఇట్లన్ని లోకంబు లన్వేషించి తుదకు

ఉ॥ కొండలు గుట్టలున్ వెదకి కోమలి గానక శోకతప్తుడై
ఎండల గాలి వానల మహీధర దుర్గమ మార్గమందునన్
మండెడుపొట్టబట్టుకొని మౌనముఖంబున నశ్రుధారలున్
కుండల జాలువార నిజకోమలికై విలపించె జిష్ణుడున్

వ॥ ఇట్లు భార్యను వెదకుచు యెందునుగానక పలవరించసాగె.

సీ॥ పలుమారు నీ హస్త పల్లవంబుల చేత
అలివేణి నా తాప మార్పవేమి
చంద్రకాంతిని బోలు చంద్రబింబమునయ్యో
నీ ముఖకాంతితో నెమ్మిబడును
భామ నా విరహ మార్పంగను ప్రేమతో
తనువు నా తనువున బెనచవేల
హంసగమన నీదు హంసనడకచేత
ఆహ్లాద మొందించు ఆదిలక్ష్మి

తే.గీ. మగువ ననువీడి నీ కెట్లు మసలనయ్యె
శోకవార్ధిని ముంచితే సుందరీవు
అంచు పలుమారు తలపోసి కించపడును
లక్ష్మి మగనికి ప్రియసతి పిచ్చిగలిగె.

వ॥ అప్పుడు పిచ్చివానివలె శ్రీ మహావిష్ణుండు

సీ॥ ఏ జంతు వొడగన్న యెలనాగగానరే
అని పెక్కుభంకుల నడిగియడిగి
యే పిట్ట బుక్రకన నా పత్ని జూచితే
అని పెక్కుభంగుల నడిగియడిగి
యే చెట్టు కనుగొన్న నా చెలిన్ జూచితే
అని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
యే గుట్ట కనుపింప సిభయాన జూచితే
అని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి

ఆ. సొలసిన హృదయాన శోకవార్ధిని మున్గు
కలత నంది భీతి పలవరించు
ఆదిలక్ష్మి గాన కడవుల గాలించె
విరహతాపవహ్ని వేడిచేత

వ॥ శ్రీ మహావిష్ణు వీ కతనంబున దిశదిశల గాలించుచు లక్ష్మినామస్మరణంబు జేయుచు ననే కాహోరాత్రంబులు గడిపి విఫలయత్నుండై విసిగి వేసారి చివరకు పుణ్య ప్రదేశంబగు శేషాద్రి జేరి విశ్రమించె.

తే.గీ. అనఘు విష్ణుండు వృషభాద్రి యందు మర్రి
చెట్టునీడ వల్మీకము జేరి విశ్ర
మించుట కనువైన స్థలము నెంచి ప్రీతి
పుట్టుకే లేని దైవంబు పుట్టనుండె

వ॥ ఇట్లు పుట్టలో విశ్రాంతిగ శ్రీహరి యుండగ

తే.గీ. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు పద్మనయను
గనక కానలన్నిట తిర్గి గాసి జెంది
వేంకటాద్రి జేరి వెదకె వెఱ్ఱివాని
పగిది పుట్టనున్న హరిని భ్రాంతి గనియె.

వ॥ నారదుండు దేవదేవుడైన శ్రీమన్నారాయణుని గాంచి విషాదవదనుండై నమస్కరించి యిట్లనియె. స్వామీ! నీ కెంతటి దురవస్థ వాటిల్లినది. తానొకటి జేయంబూన దైవ మొకటి దలంచు నన్న నానుడి సార్థకంబయ్యె. నీవు జగన్నాటక సూత్రధారివి. నీ లీలావిలాసంబు లెరుగ నేనెంతవాడను. ప్రభూ నిత్యంబు నీ సేవాభాగ్యము ప్రసాదింప గోరుదునని, స్వామి ఆశీర్వాదములంది పునః ప్రణామంబు లాచరించి నారదుండు నారాయణ నామసంకీర్తన మాలపించుచు నేరుగా కైలాసముం జేరి పశుపతికి జరిగిన వృత్తాంత మెల్ల పొల్లుపోక తెలియజేయ, నుభయులు బ్రహ్మ కడ కేగిరి. మువ్వు రీ విషయము సుదీర్ఘముగా నాలోచించి చివర కంద రొకటిగా కొల్హాపుర పరిసరప్రాంతమున తపస్సు జేయుచున్న లక్ష్మి చెంతకు వెళ్ళి ప్రణామంబు లాచరించగా లక్ష్మీదేవి యాగంతకుల గని వారి కుచితోపచారములు చేసి మీ రాకకు కతనం బెరిగింపు మనగా బ్రహ్మ మహేశ్వరు లిట్లు నుడివిరి.

సీ. అమ్మరో నీజాడ యా విష్ణుదేవుండు
కానలెల్ల వెదకి కానలేక
శోకవార్ధిని మున్గి శోషిల్లుచున్నాడు
వేంకటాద్రిన వసి వ్యగ్రయుతు

మఱ్ఱిచెట్టుక్రింద మంధుని కైవడి
పుట్టనుండెను భవమోహమీడి
అన్నపానాదుల కలమటించుచునుండె
కనికరించవె తల్లి కడలితనయా

తే.గీ. ఆవుదూడల మయ్యెదమమ్మ మేము
గొల్లభామవై మమ్ము గైకొంచు నేగి
చోళరాజున కమ్ముడీ! సొమ్ము కీవు
అమ్మ దయనేలు మమ్ము సమాదరమున

వ॥ బ్రహ్మ మహేశ్వరుల నభ్యర్థన లామోదించి శ్రీమహాలక్ష్మి నూతనోత్సాహ ప్రసన్నచిత్తయై.

సీ. పవడంపు చీరెను పటిమతో గట్టియు
పేటంచు రవికె సంప్రీతి దొడిగి
ముక్కుకు ముక్కెర ముదమార నలరించి
కురులు చక్కగ దిద్ది కుంకుమిడియు
సుదతి సూడియములు సొంపుగా ధరియించి
కనులకు సొగసుగా కాటుకిడియు
చెలువ జానతనముఁ జొన్నప్ప నడకల
కొత్తకాంతులు వెలై కోమలాంగి

తే గీ. గొల్లవేషము బూనియు యుల్లమలర
యావుదూడల గొంపోయి ఆదిలక్ష్మి
చోళరాజున కమ్మెను బేశనపుడు
చంద్రగిరి చేరె సరగున నింద్రవదన

వ॥ అప్పు డా ధరాధిపుడు యావుదూడల కొని ధన మిచ్చి గొల్లభామకు వీడ్కోలు సలిపిన పిమ్మట విశ్రాంతంబుగా

తే గీ॰ ఆవుదూడల నరయ నా యవని విభుడు
వాని తన మందలో నుంచ వాంఛ గలిగి
గొల్లవారిని పిలిపించి యుల్లమలర
జెప్పె వారికి యిట్లును ఒప్పుగాను॰

తే॰గీ. క్రొత్తగోవుల మన మంద గూర్చి వాని
శ్రద్ధ పోషించి మీ నేర్పు జాటుమంచు
ఆవులన్ గోపబాలల కప్పజెప్పి
నాజ్ఞ యిచ్చెను మహోద్మతి నందరకును

వ॥ రాజాజ్ఞ మేర కాలకాపరులు యా గోమాతను వాని పోషణలో కడు శ్రద్ధ వహించి ప్రతిరోజు వానినన్నిటిని తెచ్చి కడుపార పచ్చిగడ్డి మేపుచుండిరి. యీ విధముగా వృషభాద్రిని గడ్డిమేయుచుండ ఒకరోజు

ఉ॥ ఆవులమంద లోపలను ఆవును దూడయు వేంకటాద్రిపై
గోవులమందనున్ విడచి గోప్యముగా నట పుట్ట
చెంతకున్
గోవును వెళ్ళి పాల్ పితికె కూరిమితోడుత త్రాగె
నప్పుడున్
లావు యొకింత లేకయును రాణిని పీడియు
పద్మనాభుడున్.

వ॥ ఇట్లు గోమాత రోజూ పరాత్పరునకు పాల నిచ్చుచుండెను. యింటికడ పాలు సేపకుండు టెరిగి విస్మయుడై అప్పుడు ఆలకాపరి రాజు సమ్ముఖమున కేగి రాజా! మన కొత్త ఆవు పొదుగు చూచుటకు ఘనముగా నున్నదేకాని క్షీర మిసుమంతయు పిండకున్నది. కారణ మెరుగజాల కున్నామని వాస్తవ మెరుకపరుచగా ధరణీశు డనేక విధంబుల విచారించగా.

ఉ. మాలిమితోడ బట్టితిమి మాన్య సలక్షణ జాతి గోవనిన్
పాల నొకింత నివ్వదట ప్రాప్త విహీనుడ నేమనందు నే
యేలినవాని లోపమని యెంచకదప్పదు యేమి లోపమో
పాలుపశక్యమయ్యెనని భూపతి చింతయు
చేయసాగెడున్.

తే.గీ. అప్పుడా రాజశేఖరు డొప్పుగాను
గోవుపాల నెవ్వండింత కావరమున
దొంగిలించుచున్న అధము తోడితె[illegible]
అట్లు తేవేని నిన్ను నే గీటడంతు

49334

వ॥ అని రాజానతిచ్చిన వల్లెయని ఆలకాపరాలమందను మేపుటకై యధాప్రకార మడవి కేగెను.

ఆ.వె. అడవిలో చరించు నావులమందతో
గోపబాలకుండు గోవువెనుక
పొంచిపొంచి పోయి పొదలయందును దాగి
దొంగ పట్టి నెంచె ప్రోవగాచి

వ॥ ఇట్లాలకాపరి గుప్తచారుని పగిది గోవు నొక కంట కనిపెట్ట నారంభించగా నొకనా డొక వింత సంఘటనను గాంచెను.

ఉ. ఆవుల వీడి దూరముగ నా మధుసూదను గోవుచేరి స
ద్భావన క్షీరమీయ భగవానుడు తృప్తిని గ్రోలుచుండెగా
లావు యొకింత లేక తనలక్ష్మిని వీడ మహావిపత్తు సం
సేవితమయ్యె నన్యులకు చేసిన కర్మఫలంబు తప్పునే!

వ॥ గోవు పుట్టచెంతకు పోయి కన్నములో పాలిడు చుండ గోరక్షకుం డది గాంచి యాక్రోశంబున

శా. కోపావేశ విమూఢ చిత్తవశుడై కొండంత క్రోధంబుతో
పాపాత్ముండగు నా దురాత్ముం డప్పుడున్ పాపంబిపం
చెంచకన్
గోపాలుండు గొడ్డలిన్ విసరగన్ గోమాతకున్
దాపునన్ను
కాపాడంగను పుట్టనుండి వెడలెన్ యా విష్ణుడున్
జిష్ణుడున్

వ॥ గోవిందుడు గోరక్షణార్థమై పుట్టనుండి వెలువడు సందర్భమున ఆలకాపరి కరకు గొడ్డలి విష్ణు శిరంబు దాకి స్రవించుచున్న రక్తప్రవాహము గాంచి ఆలకాపరి మూర్ఛిల్లె.

సీ॥ గొడ్డలి తాకంగ గొబ్బున రుధిరంబు
శిఖరంబుపై చిమ్మి చిలుకుచుండ
శిఖరాగ్రములనుండి శిలలపై దిగజారి
గోమాతపై బడి గోటు యొదవ-

గోవు తనువునుండి గోవిందు నిలయంబు
పుట్టపై బడ కాంతి ప్రోదినంద
ఆదిత్యు నిగ్రహ మాగ్రహంబుగ మారి
వెయ్యి కిరణంబుల వేడిజూప

తే.గీ. రక్తసిక్త ప్రపూర్ణ ధరాతలంబు
తీర్చిదిద్దిన చిత్రమై తేజరిల్ల
కనుల మిరుమిట్లు గొలిపెడి కాంతి ఒప్ప
నడవి నూతనాకృతి శోభ నావరించె.

వ॥ ఈ భీభత్స సంఘటనానంతరము గోవు తన మీద పడిన నెత్తురు మరకలతో శీఘ్రగతిని పురము జేరి అంబా, అంబా యని యరచుచుండెను. అప్పుడు రాజు నెత్తురు మరకలతో నున్న ఆవును జూచ దిగ్భ్రమ జెంది ఈ దుస్సంఘటనకు కారణ మేమై యుండునని, సత్వరము నివేదింపుమని భటుల నాజ్ఞాపించెను.

తే.గీ. సేవకులు వేగ కొండపై చేరిచూడ
మూర్ఛతోడుత బడియున్న మురళిధరుని
పద్మనయనునితోపాటు ప్రక్కనున్న
అలకాపరి గాంచిరి జాలిమెరయ.

వ॥ మూర్ఛావస్థలో యున్నవారి జూచి భటులు భ్రాంతులతో పురము వచ్చి చూచినదంతయు రాజునకు జెప్ప, దత దాశ్చర్యచకితుడై తానే స్వయముగా కారణం బరయ నడవికి

చేరి యా దృశ్యము తిలకించుచుండ మహారాజుతో శ్రీనివాసుం డిట్లనియె.

తే.గీ. భూవర విను గొడ్డలితో కావరమున
దోష మెరుగని ననుగొట్టె ధూర్తభటుడు
ప్రజల పాపంబు రాజును పట్టివేయు
శాప మిదువాడ నింక పిశాచి కమ్ము

వ॥ అనిశాపంబిచ్చిన రాజు గడగడ వడంకుచు స్వామి పాదంబులపై బడి తమది తప్పు కాదనియు శాపవిముక్తి కలుగ జేయుమనియు అనేకవిధముల ప్రార్థించిన యా విరాట్స్వరూ పుండు దయగలిగి యిట్లనియె

సీ. ధరణీశ శాపంబు తప్పగ చెప్పెద విను
భావిజన్మాన రాజ్యభాగ్యమంది
చోళవంశంబున శూరుడీవయ్యు నా
కాశ రాజనగను ఖ్యాతిగనుము
జన్మసార్థకముగ సద్గుణుల్ మెచ్చంగ
రాజ్యంబు పాలించి పూజ్యుడగుము
పసిడిబొమ్మను బోలు పద్మావతిని గని
ముద్దుముచ్చట దీర మోదమలర

తే॥గీ॥ ధన కనక వస్తువాహన ధాన్యరాశి
మణిమయాసన మకుట భూషణములాది
పట్న కానుకలు నీ ప్రియ కన్య కీయ
పుణ్య ఫలమబ్బు శాప విమోచనగును

వ॥ నీవు నా కిచ్చు కిరీటంబునే ప్రతి శుక్రవారము ధరింప నీకు శాపవిమోచనము కలుగును. యనిచెప్పి రాజును పంపివైచెను. తదనంతరంబు స్వామిని కొట్టిన కారణమున అంధుడై మూర్చపడియున్న సేవకుడు లేచి కనులు కనుపింపక స్వామి ననేక విధముల కొనియాడగా నతనితో స్వామి నిట్లనియె.

ఉ॥ వేడిన వారినెల్ల కడు పేరిమి గావ మదీయ నీతి నీ
గోడు నొకింత మానుమిక గోవులకాపరి ! వేంకటేశునై
వేడుక కొండ నిల్చెదను వేలకు వేల జనంబు భక్తితో
మాడలనిచ్చి కొల్చెదరు మంగళమెంచి నిరంతరంబుగన్

వ॥ కాన నీవు నా భక్తుల వెంబడి వచ్చి నన్ను మనసార సేవించిన నీకు పునః నేత్రప్రదానంబగును. తదనంతరంబు శ్రీనివాసుడు గాయముువలన

ఆ.వె. వేంకటేశ్వరుండు సంకటముల జిక్కి
కొండ దిరుగసాగె నండదప్పి
దేవగురువు హరిని తృప్తి సందర్శించి
వందనంబుల జేసె డెందమలర.

వ॥ దేవగురువు నారాయణుని దర్శనంబున కన్నుల నానందాశ్రుకణములు నొలుక మంద స్వరంబుతో- వైకుంఠవాసా! సర్వాంతర్యామివైన నీ వీ నిడుములకు లోనై సంచరించుచుంటివని యడుగ భగవానుం డిట్లనియె— కర్మబంధము దప్పింప నెవరితరము. నేను భక్తుల దాసుండను. వారి కొరకు

యిట్లు జేయవలసి వచ్చినది తనను లక్ష్మి విడనాడిన సంగతి నాదిగా యుదంతం వెరింగించి తన గాయమునకు మందు తెల్పుమని కోరగ, మహర్షి మేడిపాలు కొట్టుమని చెప్పి నారాయణ స్మరణ సలుపుచు వెడలిపోవ నప్పుడు శ్రీ మహావిష్ణువు.

ఆ॥ మేడిచెట్టు కొరకు మేదినీతలమును
వెదకిసాగె నెట్టి విసుగులేక
వనుల కానరాదు కానలందును మేడి
కాలమహిమ నెవరు గాంచగలరు?

వ॥ ఇట్లు సర్వేశ్వరుండు అడవిలో దిరుగుచుండ.

ఉ. ముందొక పర్ణశాల గని మోదముతో దరిజేరి భక్తితో
వందన మాచరించి భగవాను డయోమయ రూపురేఖలన్
మందుని భంగి నిల్వగను మౌనివరాహుడు
ప్రశ్నవేయగన్
ఇందిరవల్లభా! జరిగె నేమి విచిత్రము చెప్పగోరుదున్.

సీ. అనఘ చెప్పెద వినుమా లక్ష్మి కలహించి
నను విడిపోయెనూ ననువుజూచి
యెంత వేడినగాని పంతంబు మానక
బెట్టిబిట్టారుచు వెడలిపోయె
క్రోధాగ్ని చెలరేగి కుమిలుచు నిలువీడి
యిచ్చోట చేగనో యెడగాల
ఎక్కడ గనరాదు నిక్కంబు గనలేక
ఒక్కపుటంబున పొక్కుచుంటి.

ఆ.వె. వందనంబు జేతు వరహావతారుడా!
నన్ను కరుణజూడు సన్నుతాంగ
ఆలువీడి పోగ నంధజీవితమాయె
యిమ్ము కొంత చోటు యిక్కడుందు

వ॥ అని శ్రీనివాసుండు నడగ వరాహుండిట్లనియె.

తే.గీ. సరిసరి యిదు యెట్లు పొసగు స్వామి నాకు
నెంత ధనమిత్తు విప్పుడు నెరుగ దెల్పు
మూరకే ధర నీ వెట్లు కోరదగును
పారితోషిక మిచ్చుట పాడియౌను.

వ॥ ఆదివరాహస్వామి యభీష్ట మెరింగి శ్రీహరి-స్వామి ప్రస్తుతము నన్ను లక్ష్మి నెడబాసియున్నందున చేత చిల్లిగవ్వ యైనను లేదు. దయాసాగరుడవు నన్ననుగ్రహింపుమని వేడగా వరాహుం డందుల కంగీకరించి.

తే.గీ. ఇచ్చె నూరడుగుల ధర లచ్చిమొగని
కిచ్చతోడ వరాహుండు నొచ్చుకొనక
సర్వ మిచ్చెడు వాడె చే-జాచవలసె
భార్య నీడంగ భాగ్యంబు భంగపడదే!

ఆ. ఉండ నీడ నిచ్చె నుత్కృష్ట
దండిమగడు పరమ ధార్మికుండు
కొండ కొచ్చువారు కొల్తురు మనలను
ప్రథమ పూజ నీకు పట్టుబడును

వ॥ శ్రీహరి పల్కులకు వరాహస్వామి పరమానంద మంది భక్తురాలయిన వకుళాదేవిని తనవెంట నిడుకొని రాగా శ్రీహరి వరాహస్వామి జూపిన స్థలములో పర్ణశాల నిర్మింప నుద్యుక్తుడాయెను.

ఆ॥ పర్ణశాల యొకటి పరమేష్ఠి కట్టెను
చూడనింపుగలుగు సొంపు మీను
అందు వుండి రపుడు ఆ దేవదేవుండు
పర్ణశాల వారి వాసమయ్యె.

వ॥ ఇట్లుండ ఒకనాడు వకుళాదేవి యిట్లనియె.

ఉ॥ ఎవ్వరివయ్య నీ విటుల నెందుకు కానల సంచరించెదో
యెవ్వరులేని వానివలె నిక్కడనుండగ చోద్యమయ్యెనో
యివ్వనమందు బాధల సయించుచు నుండుట నేమి కారణం
బవ్వల తల్లిదండ్రులు సుతు లాలు నెరుంగక నొంటి గుంటివే

వ॥ వకుళాదేవి అమాయకముగా నడిగిన ప్రశ్నకు శ్రీని వాసుండిట్లనియె.

సీ. ఏమమ్మా నను నీవు ఎవరని యడిగితే
ఆద్యంత రహితుండ నన్ని నేనె
నిలయమొక్కటి లేదు నిత్యంబు భక్తుల
హృదయసీమల యందు మెదలుచుందు

వడివడి గనగోర నను నెల్లవేళల
ధ్యానించువారికి దాసు డేసు
అమ్మనాన్నలు మిత్రులాప్తు లెవరులేరు
నొంటివాడను జుట్టు మెవరు లేరు

తే.గీ. నేను లేనిది శూన్యంబు నేలమీద
నణువణువునను నిరతంబు దాగియుందు
తొల్లిగల సిరి నిర్దయ తొలగిపోయె
ధర్మ సంస్థాపనార్థమై తరలినాడ.

వ॥ బాలరూప నారాయణు నమృతవాక్కులు నాలకించి వకుళాదేవి విస్మయగ్రస్తురాలై తుదకు పసివాని పలుకుల నాలింపదగదని భావించెను. స్త్రీ సహజముగా మాతృత్వ పిపాసి. వంధ్యజీవితము మహా దుర్భరము. "అపుత్రస్య గతి ర్నాస్తి" యనిగదా వేదోక్తి. బిడ్డలులేని తానా ముద్దులొలుకు బాలుని తన పుత్రునిగా పెంచుకొనదలచెను.

కం. బిడ్డల కొరకై వగచితి
దొడ్డయు లభియించి తీవు దుఃఖము బాసెన్
బిడ్డా నిను పెంచుదు నే
నడ్డంకుల నొడ్డుకుందు నతిశయ తృప్తిన్.

కం. ముల్లోకనాథు సేవల
చల్లని హృదయాన ప్రీతి సకలము తానై
తల్లిగ హరి పెంచె వకుళ
దొల్లిటి తన నోము ఫలము తోడై రాగన్

వ॥ శ్రీనివాసుని, నాయనా! నీలో లక్ష్మీకళలు తాండవ మాడుచున్నవి కావున శ్రీనివాసుడవని పిలుచుకొందుసని నామకరణము చేసెను.

ఉ. కమ్మగ శ్రీనివాసు తన కౌగిట జేర్చి మహాపరంబుగన్
లెమ్మని బుగ్గలన్నిమిరి లేనగ వొప్పగ బుజ్జగించి చే
కొమ్మని పండ్లనీయ హరికారిమి వానిని మెక్కుచుండ నా
యమ్మమనంబు స్వర్గ సుఖమందుచు సర్వము విస్మరించెగా

వ॥ ఇట్లు నిత్యము తల్లిచే పాలు, పండ్లు, జుంటుతేనియలు, దుంపలు దినుచు దినదిన ప్రవర్ధమానుండై తల్లితో నరణ్యంబున సుఖంబుగా కాలంబు గడుపుచుండె.

కం. కరుణాలవాల యినకులా
భరణా రాక్షస కులాంత భంజన రమణా
మురళీగాన విలోలా
తిరుమల నివాస ముకుంద పీసశరణ్యా.

: గద్యము :

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణా కలిత గుంజపల్లెవంశ గౌండ్ల
కుల వారాసి చంద్రుండు యీశ్వరభక్తుండు సంగీత సా
హిత్య ధురంధరుండు సచ్ఛీలుండు యీడిగె యంగన్న
ధర్మపత్ని మంగమ్మగార్ల ప్రథమ పుత్రుండను
పురుషోత్తమగౌడు నామధేయుండ
కె.ఆర్. మద్దులేటి కవిగారి ప్రియ
శిష్యుండనగు నా ప్రణీతంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

ఓం

తృతీయాశ్వాసము

కం. జలరాశి కన్య రమణా
జలజాసన వినుత రామ జగదభిరామా!
జలరాశి భవ్య మందిర
జలజాక్ష ఘనవిహార జానకిరామా!

వ॥ ఇట్లు సూతమహామునితో శౌనకాది మహామునులు యిటనిరి.

ఆ. వినగ వినగ మాకు వింతగా దోచెను
సొంపుమీర చెవుల కింపుగాను
తనివి తీరకుండె తాపసప్రవర గాథ
చెరకుతీపి కన్న శ్రేష్ఠమయ్యె

వ॥ శౌనకాది మునుల యభ్యర్థన నాలకించి సూతుం డిట్లు జెప్పదొడంగె

సీ॥ చెప్పెద. మును నాకు శ్రీనివాసు చరిత
నారదుండు దెలిపె సారగాథ
చెప్పిన వంతయు దప్పక నుడివెద
శ్రద్ధతో వినరయ్య బుద్ధిగాను
శేషాద్రి కవ్వలి శృంగార సీమలో
రామాపురాధీశు రాజధాని
రాజు సుదర్ముడు రాణమెప్పు వెలసె
రాజ్యమేలెను లోకరంజకముగ

తే.గీ. అతని కిద్దరు సద్ధర్మ సుతులు యశులు
జ్యేష్ఠుడాకాశ రాజు విశిష్టమతుడు
తొండమానుడన మిత సంతోషరాశి
అన్న కనుగుణంబుగ నిత్యమండనుండె.

వ॥ ఇట్లు పెద్దకుమారు డాకాశరాజునకు పట్టముగట్టి కుమారులకు రాజకీయములు, పరిపాలనా దక్షత, న్యాయాన్యాయ విచక్షణాది శాస్త్రంబులు, రాజులకు కావలసిన ధర్మములన్నియు బోధించెను. సకలజన్మంబులందు మానవజన్మము దుర్లభంబు. అంధకారబంధురమయిన సంసారమనెడి సాగరంబు దాటలేక దారితెన్నుగానక నిరర్థకంబయిన ఈ తనువు శాశ్వతంబని నమ్మి కామ, క్రోధ, లోభ, మద మత్సరంబుల చిక్కి, మాయాభరిత మధురభ్రమయామయమైన తృష్ణకు లోనగుచు రహస్యసంభోగచాతుర్యంబున కళత్రంబుల విడువలేక వృథాప్రాయసంబున నాయువు వ్యర్థంబు జేయుచున్నానని సర్వభూతాంతర్యామియైన సర్వేశ్వరుని జేర తలంపున సర్వసంగపరిత్యాగంబు జేసి మోక్షాసక్తితో తపంబుచేయ సంకల్పించెను.

ఉ. కాయము అస్థిరత్వమని కానల నిర్మల మౌనివృత్తితో
కాయల నాకులన్ దినుచు గౌతుక బుద్ధిని మోక్షమార్గమున్
డాయగ లోకసంపదల డంబము మాని నిరంతరంబుగా
బాయని భక్తిగొల్చె నెద పద్మదళాక్షుని పాదపద్మముల్

వ॥ ఇట్లు సద్ధర్ముండు అరణ్యంబునకేగి తపంబు చేయు చుండె. పురంబున జ్యేష్ఠ పుత్రు డాకాశరాజు ధర్మదీక్షాపరుడై రాజ్యంబు పాలించుచుండె.

ఉ. ధర్మము నాల్గుపాదముల ధార్మిక బుద్ధిని రాజ్య
మేలుచున్
నిర్మలచిత్త మీశుని పునీత మనంబున సన్నుతించి స
త్కర్మము విప్రవర్యులకు కాన్కలొసంగి సుపుత్రలబ్ధికై
మార్మిని మార్గమున్ దెలియగోరెను రాజు మహా
ప్రసన్నుడై

వ॥ ఇట్లు రాజు చింతాక్రాంతుడై యుండ ధరణీదేవి యిట్లనియె.

సీ. తిరిగితి మెన్నియో తీర్థరాజంబుల
మునిగితి మెన్నియో పుణ్యనదుల
మ్రొక్కితి మనసార ముక్కోటిదైవాల
నిచ్చదీరగ దానమిచ్చినాను
సాధుజనంబుల సమ్మతి గొల్చితి
సద్బ్రాహ్మణుల సేవ సలిపినాను
పుట్టల మ్రొక్కితి గుట్టల మ్రొక్కితి
చెట్లకు మ్రొక్కితి చెలిమితోడ
గీ. వందలాదిగ సల్పిన వ్రతఫలంబు
శోక మొసగూర్చె చిత్తంబు శూన్యమయ్యె
పూర్వకర్మల దొలగింప పుత్రుబడయు
భాగ్యమున్నదో లేదో యా బ్రహ్మ తెలుప

వ॥ ఇట్లు నిరాశ నిస్పృహలతో రాజదంపతులు సతమత మవుచున్న మానసికావేదనను గమనించి మంత్రివరుం డిట్లనియె. మీరీ విధంబున చింతించవలదు. మన కులగురువును రప్పించి మార్గమన్వేషింతుమని కర్తవ్య ప్రబోధమును జేయ సాగె.

కం. చింతల జెందకు కులగురు
చెంతన్ ప్రార్థింప నీకు సిద్ధి లభించున్
చింతన్ దీర్చ సమర్థులు
శాంతిని కలిగించు ఫలము సత్వరమబ్బున్

వ॥ అమాత్యుని సలహామేరకు గులగురువు నాహ్వా

కం. తప్పిదముల బాప గురువు
చప్పున జనుదెంచె సతుకు సౌజన్యమతిన్
వొప్పిదమగు దేవర పని
మెప్పుగ జేయంగదలిచె మేలొనరింపన్

కం. వచ్చిన ముని వరు సేవల
మచ్చికతో రాజురాణి మంత్రిహితైషుల్
యిచ్చ దలిర్పగ సల్పిరి
అచ్చపు దైవోపచార మతులిత భక్తిన్.

వ॥ ఆగంతుక కులగురువయిన శుకమహర్షిని సంతృప్తి పరచి భక్తితో యిట్లనిరి.

కం. బిడ్డల కోర్కెల దీర్చెడు
దొడ్డవు మా వేల్పు నీవె దుర్భరమగు నీ
గడ్డు సమస్య నెదుర్కొని
బిడ్డల గను మార్గమేదొ వివరింపుమవే!

వ॥ కాన మాకు సంతానప్రాప్తియున్నదో లేదో తెల్పు మన శుకమహర్షి యిట్లనియె. ఓ రాజా! నీకు సంతానప్రాప్తి కలదు. పూర్వము దశరథమహారాజు సంతానహీనుడై పుత్రకామేష్టి యజ్ఞము గావించి పుత్రప్రాప్తి పొందె. జనక మహారాజు యజ్ఞము గావింప నుంకించగానె అతనికి ఆదిలక్ష్మియే పుత్రికగా లభించె. మీరట్టి యజ్ఞమును గావించిన సంతానవంతు లగుదురని చెప్పగా రాజదంపతులు సంతుష్టాంతరంగు లైరి. రాజు సంతోషంబుతో పుత్రకామేష్టి యజ్ఞము చేయ సంకల్పించెను.

కం. బంగారపు నాగలి గొని
సింగారము చేయ భక్తి శ్రీసతిపతులున్
జంగాలను వెంట నిడుకొని
గంగాధరు భంగి శుకుడు గదిలెను ప్రీతిన్

వ. శ్రీ కార్యార్థ మెల్లరు యజ్ఞప్రదేశంబునకు జని. ధూప దీప నైవేద్యంబులతో విప్రులు పూజించుచుండ. మంగళ వాయిద్యంబులు మారుమ్రోగుచుండ, హోమాగ్నిజ్వాలలు ప్రజ్వరిల్లుచుండ వేదజ్ఞుల మంత్ర ఘోష ప్రతిధ్వనించుచుండ శుకమహర్షి నాగలికి యెడ్లను పూన్చి యజ్ఞప్రదేశంబును దున్నుమని రాజు నాజ్ఞాపించెను.

తే.గీ. దుక్కి దున్నంగ దున్నంగ దుక్కిలోన
హలము కొనకొక్క మంజూష నలర గాంచి
రాజు మానసానంద విరాజితమున
మట్టి దొలగించి పెట్టె జేపట్టె ప్రీతి.

వ॥ అపుడు శుభముహూర్తి ధరణిదేవతలు మంత్రాక్షితలు జల్లుచుండ మంగళవాద్యంబులు మ్రోగుచుండ రాజు సమక్షం బున పుడమి పట్టిగల మంజూషను శుభముహూర్తి తెరువ.

కం. బంగారు పెట్టె యందున
రంగారగ పద్మమందు రాజీవాక్షి !
శృంగార మొప్ప వెలసెను
బంగారపు ముద్దుబొమ్మ బాలామణిగన్

కం. పాడిరి గంధర్వు లప్పుడు
ఆడిరి రంభాది కాంత లతులిత రక్తిన్
గూడిరి దేవగణంబులు
వేడుక గురిపించినారె విరివర్షంబున్

వ॥ ఇవ్విధంబుగా

ఉ. తామరపుష్పమందు వసుధాసుత హాయిగ పవ్వళింపగా
కోమల దేహకాంతి చిరుకోరిక చారువిలాసహాసముల్
ఏమని తెల్పు దానలువ నేర్పు మహావిభవంబు. జాతు నా
కామిత పుణ్యరాశి వరకాంచన శిల్పము తీర్చిదిద్దెగా!

వ॥ ముద్దులొలుకు శిశువును జూడ ధరణీదేవికి.

కం. పంకజముఖి కపు డుబ్బన్
హొంకంబుగ పాలు చనులు పొంగులువారన్
శంకించక రాణి శిశువు
శంకర కాన్కంచు మదిని సంతసమందెన్.

వ॥ ధరణిదేవికి మాతృత్వము వెల్లువిరిసెను. బిడ్డ నా దంపతులిద్దరు ముద్దాడు సమయంబున ఆకాశవాణి ఇట్లనియె. రాజా! నీ జన్మ ధన్యమయినది. నీకు లభించిన బిడ్డ సాక్షాత్తు లక్ష్మీ సమానురాలు. ఈమెను నీబిడ్డగా పెంచుకొనవలయును భగవంతుడు ప్రసాదించిన బిడ్డయని ఆకాశవాణి నుడువ ఆ మాటలు విన్న ఆకాశరాజు పరమానందభరితుండై జాతకర్మం బులు జేయించెను. పద్మమునందు లభించినదిగాన "పద్మా వతి" యని నామకరణము గావించి అల్లారుముద్దుగా పెంచు చుండిరి.

కం. ఆ చెలువ సందచందము
లే చెలులం గానరాదు హితవచనములన్
దా చెలిడు పలుకు తీరులు
రా చిలుకలకైన నుడువరాదాయె గదే!

వ॥ ఇట్లు పద్మావతి దినదిన ప్రవర్ధమానమై కోటిసూర్య ప్రకాశమానమై చూపరులకు మన్మథ వికారము కల్గించునట్టి రూపలావణ్యముతో లే ప్రాయంబున తన చెలికత్తెలతో నిత్య ముత్సాహమున క్రీడించుచుండె.

సీ. పద్మావతిని కూడు పడతులందరి కెల్లి
పరమాత్మ కథలను పాడి చెప్పు
భామలందరి పిల్చి పటిమతో బొమ్మల
పెండ్లి కార్యంబుల ప్రీతి జూపు
పటునివారము మేము వర కట్నకానుకలన్
వెయ్యి రెట్లని వాని నియ్య కొల్పు
పెండ్లి భోజనముల ప్రియమార బెట్టంగ
పలురకంబుల వంట వండుడనును.

తే.గీ. బాల్యకాలమునుండి సుభాషణముల
చెలులతోగూడి తానెన్నొ చిలిపిపనుల
జేయుచుండెను పద్మాక్షి చిన్ననాడు
జాణగా చెలువొందె సుచారుశీల.

వ॥ క్రమక్రమంబున పద్మావతికి పెండ్లియీడును రాగా ధరణీదేవి పద్మావతికి శీఘ్రముగా వివాహము జరుపుదమని భర్తతో సమాలోచన జరుపగా, ఆకాశరాజు వరాన్వేషణలో యుండ త్రిలోకసంచారి నారదు డరుదెంచె. మహర్షి రాకకు రాజు సంతసించి అర్ఘ్యపాద్యాదులతో వారిని పూజించి పద్మావతిని రావించి, సాష్టాంగ దండప్రణామంబులుఁ జేయించగా నారదుండు సంతుష్టాంతరంగుడై పద్మావతి హస్తరేఖల పరిశీలించి సంభ్రమాశ్చర్యములతో నిట్లనియె.

మ॥ పరితేరిమెకు దేహ, రూప, గుణ భాషా భూష
లందెవ్వరున్
చరితార్థంబగు శక్తిగల్గినది యీ సర్వేశ్వరీ శాంభవి
కరుణాలంకృత లక్ష్మియే తనయ నీ కామె మహావిష్ణువే
కరుణాసాగరు డల్లు డాయెగద నో క్ష్మానాథ నీ
భాగ్యంబున్

వ॥ అని మరియు నిట్లనియె.

కం. నీ కులమున్ నీ పేరును
నీ కీర్తియు నీ ఘనతయు నీ రాజ్యంబున్
నాకేశుని కయినలేదు
లోకాలేలెడి ప్రభువులు లోకులు పొగడన్

వ॥ అని దారమంతు జెప్పి వెడలిపోయెను. ఈ పట్టి యిట్లుండగా అక్కడ వకుళాదేవి పెంచుతున్న మహావిష్ణువు సకు వేటాడు కుతూహలంబున తల్లి కడ కేగి తన యిష్ట మెరింగించెను. వకుళాదేవికి సంభ్రమాశ్చర్యములతోపాటు భయ మావహించి యిట్లనియె నాయనా! అడవులయందు సంచరించు క్రూరమృగములను వేటాడుట సులభము కాదు, ప్రాణాపాయముగూడ సంభవించును. కాన వన విహారమున కేగుము. కాని వేటాడుట వలదని కుమారుని ప్రయత్నము మరల్పంగా ప్రయత్నించెను. కాని శ్రీనివాసుడు తల్లికి నచ్చ జెప్పి ధనుర్బాణములు ధరియించి బయలుదేరెను. వనాంతరంబును గాలించుచు భయంకర గండ, గజ, గవయ. గండభే

రుండ, ఖడ్గ, శరభ, శార్దూలంబులపై నిశితబాణంబులు వేయ నా క్రూరమృగంబులు విలవిలలాడి ప్రాణంబులు విడనాడ చమర, శల్య, సారంగ, సాలవృక, వరాహ, మహిష, మర్కట, మిహారి, మార్జాలాది మృగంబులపై మృగరాజపరాక్రమంబున ఘుపించి వేటాడ నా ఖడ్గ ఘాతమునకు వక్షముల్ పగిలి రక్తంబు కాల్వలై పారుచుండ కాళ్ళుతెగి కంఠంబులు సగము తెగి ప్రాణములు పోక విలవిల తన్నుకొనుచు నిమీలితనేత్రలై చిట్టచివరకు ప్రాణంబులు విడు జంతుజాలములను వేట తమ పంబున మృగంబుల వెంటబడి యెగురుచున్ చరించుటన్ జేసి క్షుధా పిపాసల వలన మిగుల పరిశ్రాంతుండై శ్రీనివాసుడు చల్లని నీటి కొలంకుం గానక వికలమానసుండై.

కం. చంపితి ఖడ్గ మృగంబుల
జంపితి గండ గవయ గజ శార్దూలములన్
జంపితి సింహాదు లన్నియు
జంపితి వసమున తిరిగెటి జంతు చయంబున్.

వ॥ అప్పుడు మదించిన ఐరావతంబో యన ఘీంకరించుచు ఒక మత్తేభమచ్చటి గల వృక్షరాజముల నెల్ల పెకలించి నడపని ధ్వంసంబు జేయుచు శ్రీనివాసుడు యున్నట్టి పరిసర ప్రాంతంబునకు వచ్చెను.

కం. వచ్చిన మత్తేభము గని
యిచ్చగ ధనువెక్కు పెట్టి నేనుగు క్షితిన్
సచ్చటి రాజోద్యానము
చెచ్చెర జనె ప్రాణరక్ష చేయు తలంపున్

వ॥ ఇట్లు పరుగెత్తుచున్న యేనుంగుపై బాణజాలంబులు ప్రయోగించుచు దాని వెంటబడిన శ్రీనివాసుని కందక రాజో ద్యానవనము జొచ్చి యదృశ్యమాయెను. శ్రీనివాసుండు గజముజాడ తెలియక ఉద్యానవనములో తిరుగాడుచుండు తరి అక్కడ స్త్రీల కలకలంబులు విన్నవాడై అదిశ వేగెను. అక్కడ ఆటలాడుచున్న స్త్రీలను గన్నవాడై తానున్నది ఉద్యానవనమని గ్రహించె. శరత్కాలపు చంద్రుని వన్నె మిన్నగా ప్రకాశించు పద్మావతిని గాంచి వారి క్రీడలను జూచి ఆనందించుచు తన దప్పిక మరచి శ్రీనివాసుండు.

ఉ. ఈ యళివేణి యెక్కడిదొ యీ తరుణీమణి చూపురేఖలున్
కాయజు ప్రేమభాగినియొ కాంచనగర్భుని రాగరాణియో
యీయమ హావభావముల నెన్నతరంబె మహేశుకైన నే
నీ యువతీ లలామ కర మింపుగ బట్టిన జన్మమేలకో

ఆ.వె. జాణమోము జూడ చంద్రబింబముబోలు
చెలియ పల్కులెల్ల చిల్కనుడులు
వాలుచూపు లలరె వలరాజు తూపుల
హంసగమన లట్లు నామెనడక!

వ॥ ప్రేమాతుర మానస శ్రీనివాసుడా బాలామణి చూపు రేఖావిలాసంబుల మననజేయుచు వారి క్రీడాస్థలంబు జేర నా వన రక్షక యువతీజనంబు నివ్వెరపాటునంది నిట్లనిరి.

ఎవ్వఁడ వే వమాయకుఁడ వెందుకు వచ్చితివే మికారణం
ఇవ్వనఘామినంచు వనితేతరు లుండ వశంబుగాదు నీ
క్రొవ్వడగించమే చనుము గొబ్బున యుంచుక
యుంటివేని మా
జవ్వని నిన్నుబట్టి ప్రభుసన్నిధి కంపును శిక్షసేయగా!

వ॥ అన శ్రీనివాసుండు చెలికత్తియలతో నిట్లనియె.

తే గీ. అందముల కొటపట్టగు యిందువదన
యినుప గజ్జెల తల్లి నా వెంటబడియె
ఉన్న సిరి నన్ను వదలగా నూతలేక
దేశదిమ్మరి నైతిని దిక్కు కనక

వ॥ నేను ఒకప్పు డష్ట శ్రీలతో తులతూగుచుంటిని. సర్వ లక్షణ సంపన్నుడనై సర్వాంతర్యామినై చరాచర ప్రాణులకు ప్రాణంబునై యుంటిని. కాని కాలవశముచేత లక్ష్మి నను విడనాడి నే నొంటరినై తిరుగుచున్నానని తెల్ప చెలికత్తె లిట్లనిరి.

కం. కలవాడనంచు నుడువుట
కలలోని సుఖంబుగాదె కాంతామణులన్
పలికింపగ నెపమెన్నిన
పలువా పొమ్మిక నసువులు బాయుకమునుపే!

వ॥ నీవు కలవాడవో, పవిత్రుడవో నీతోటి మాకేమి పని. ఇది రాజోద్యానవనము. యిందు రాణీ యామె చెలికత్తియలు

తప్ప యితరు లుండరాదని మా రాజశాసనము. నీ వెంత తొందరగా వెళ్ళిన అంత మంచిదని అతనిని పంపివేయ ప్రయత్నించిరి. కాని స్వామి తదేక దృష్టితో పద్మావతిని తిలకించుచూ- సుందరీ! నీ అందము జూడ మునులకైన మన్మథవికారము కలుగకుండునా! నీ రూప లావణ్యము సాక్షాత్తు లక్ష్మిని బోలి యున్నది. నా మనసు నిన్ను విడిపోవ యిచ్చగించుట లేదు. నీయందు సంపూర్ణ ప్రేమ కలిగినవాడ నయిన నన్ను వివాహమాడుమని తన హృదయమునందున్నది వ్యక్తపరచి ఇట్లనియె.

సీ॥ మదిరాక్షి నినుజూచి మరలిపోవుదమన్న
మనసు రాకున్నదే మందగమన
సుందరీ నీ మేని సోయగంబుల గాంచ
సురల మానసములు మరులు గొలుపు
కమలాక్షి నీ వాడి కంటి చూపులతోడ
కాలకంటకుడయిన కదలిపోడె
నీ రూపు నీ చూపు నీ కులుకు నీ పలుకు
నిగమ సాత్త్విక బుద్ధి నీకు గాదె

గీ. ఇతర కన్యల గనరాదు నిందువదన
ప్రేమ జిగురొత్త నను నీవు పెండ్లియాడు
తాళజాలను మదితాపు తాకిడికని
వేగ తీర్చవే యలివేణి ప్రేమమీర.

వ॥ ఓ ఇందీవరాక్షీ! నీ హృదయమందున నాకు కొంత చోటిచ్చి నన్ను నీ వానిగా చేసుకొన వేడుచున్నాను. దయ

చేసి నన్ను వివాహమాడుమని ప్రాధేయ పూర్వకంబుగా మందహాసంబుతో తన దరిజేరనున్న బోయను గాంచి పద్మావతి- ఓరి మూర్ఖుడా! ఏమి నీదు సాహసము! బోయవై దిరుగాడు నీకు రాకుమార్తె భార్య కావలయునా? నీ బుద్ధి వక్రించి నట్లున్నదని పద్మావతి.

కం. రోషించి పలికె నప్పుడు
దూషించుచు చెలులతోడ ధూర్తుండితనిన్
దోషంబని యెంచవలదు
వాషించుని ఎడలగొట్టు బడితలపూజన్

వ॥ అంత చెలికత్తియలు రాళ్ళతో వర్షము కురిపింపగా అమాయక యువతుల దండించ మనసురాక శ్రీనివాసుడు పద్మావతిపై బింక్కై ఓరచూపు విసరి మందహాసంబుతో ఆమెకు తన నిజరూపు మెరిగింప దలంచి.

కం. చూపించె విష్ణుదేవుడు
కోపించిన చెలి కనంగ కూరిమి నిజమౌ
రూపంబును పద్మకనుల
కోపంబించుక తలపక గోవిందుండున్

మ॥ కనియె న్నాతని శంఖచక్ర ధరునిన్ కౌమోదకీధారునిన్
ఘనయోగీంద్రుల కందరాని భవునిన్ కారుణ్య
మూర్తిన్ హరిన్
అనఘాద్యంతము లేనివాడు నతమెయ్యారంబుగా
లోక మం
దనిశం బాడుచు పాడుచుండు నతనిన్ అంబోధిజా
నాథునిన్

వ॥ శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యస్వరూపావలోకనంబున విస్మితానంద భరితయై పద్మావతి యా దేవదేవుని స్తుతింప సాగెను.

సీ. నీవె అనిలుడవు నీవె భాస్కరుడవు
నీవె చంద్రుడవు నీవె జలము
నీవె పద్మజుడవు నీవె ఈశ్వరుడవు
నీవె సత్త్వంబును నీవె సృష్టి
నీవె విశ్వంబును నీవె అనంతుడవు
నీవె అణువణువు నీవె వెలుగు
నీవె మానవుడవు నీవు సురుండవు
నీవె జంతుచయము నీవె సకలము

తే.గీ. నీవు లేనిది ఈ సృష్టి లేదు దేవ
నీదు మహిమను తెలియంగ నేర్తునె
దుష్టబుద్ధిని ద్రోహిని ధూర్తమతిని
చిత్తశుద్ధిగన్ క్షమియించు శ్రీనివాస

వ॥ మరియు నిట్లు పొగడదొడగెను.

ఉ॥ శ్రీయుత ఇందిరారమణ విస్మయకారి విలాస సత్యనా
రాయణ! నన్ను బ్రోవఁగ విరాజితమందహాస
ముఖంబునన్
నా యపచారముల్ మరచి నన్ను దీవించిన
దేవుడౌదు నా
ప్రాయము కాయ వంచనల భక్తి నొసంగుము
శ్రీనివాసా !

వ॥ ఆది మధ్యాంత రహితా! అనంతగుణ గంభీరా! నిన్నే నెరుగక నీకు ద్రోహము చేసితిని. నన్ను క్షమింపుమని వేడుచుండగా పద్మావతికి మాయ గప్పినవాడై అదృశ్యుడాయెను. పద్మావతి పరమేశ్వరుని గానక తన చెలికత్తెలపై పురికొలుపగా చెలులు తన ప్రియునిపై శిలావర్షము గురిపించుచుండిరి అది గాంచి నివ్వెరపడి చేయునదిలేక వికలమనస్కురాలై గోవిందుని కాపాడ యత్నించుచు.

కం. అప్పుడమని ముందడుగిడు
ఆపిన తన చెలులచేతు రపహాస్యములన్
ఆపకయుండిన శ్రీహరి
తాపంబు భరించలేక తడబడసాగెన్

వ॥ శ్రీనివాసుడు చెలికత్తియల రాళ్ళ దెబ్బలకు తాళజాలక ఉద్యానవనమువిడచి తన పర్ణశాలకు దారిపట్టెను. తదనంతరంబు చెలికత్తియలు రాకుమారిని వెంటబెట్టుకొని రాణీవాసమునకు వచ్చేసిరి. రాకుమారి హరిన్ గానక కరిన్ బాసి తిరుగు కరణుల తీరు ఫెళ్ళున యుల్లంబుఁ దల్లడిల్లఁ జిత్తంబును గోల్పడి వివిధ చేష్టలకుఁ బాల్పడి మదోన్మత్త చిత్తయై.

గీ.మా. కుడువదు కనులన్ వెదలెడి తోయకణము
ముడువదున్ఁ జక్కగా కొప్పు ముద్దుగుమ్మ
సిగన పువ్వుల బెట్టదు సిగ్గులాడి
పలుకరించదు చెలులను పంకజాక్షి

పొలతుల కనరుకొనుచు యీ పృథ్వివీడి
నీరమైనను గ్రోలదు నీరజాక్షి
అన్న మినువంత కుడువదు తన్వితల్లి
తనయ తెలుపజాలక భామ తపనపడెను.

వ॥ అయ్యో! నేనెంత పొరబడితిని! ఆనాడు నా తండ్రి సమక్షమున నారదమహర్షి వచ్చి నా చేతిరేఖలఁ జూచి— పద్మావతీ! నీ వెంత ధన్యురాలవమ్మా! నిన్ను బోలు స్త్రీలు ఈ భూలోకములో లేరమ్మా! నీలమేఘశ్యాముడు, ఆదిమధ్యాంత రహితుడు, అనంతగుణ గంభీరుడు, ఆ మహావిష్ణువునే భర్తగా పొందెడి భాగ్యమున్నది. నా నుడి వృథా గాదు. త్రిశుద్ధిగా నమ్ము మన నేను మందహాసముతో లోలోన నవ్వుచూ నా సంతోషమునకు మేర లేకపోయెను. నా దరికి వచ్చి నన్ను పెండ్లాడుమని కోరి వచ్చినవాని నే ప్రహారవిత్తునై మనోవాక్కర్మల ననేకవిధముల నొప్పించిన దాన. అతడు నన్నెట్లు వివాహమాడగలడు. ఆ! నా ఈ సౌందర్యము ప్రయోజనం బేమి? ఆహా! ఏమి వరాహ స్వరూపుని సౌందర్యము!

ఉ॥ నల్లనిమేనువాడు కరుణామయుఁడు దాప్తుల బ్రోచువాడు నా
యుల్లము నింపువాడు పరమోన్నత భక్తవశీకరుండు నా
చల్లని దైవమెల్లపుడు సజ్జన రక్షణ చేయువాడు వే
స్వల్లియ డా మహామహుని భర్తగ పొందెడి భాగ్య
మెప్పుడో.

వ॥ ఆ వైకుంఠునిపై మనసు పడి కుసుమశరుని శర పరంపర బాధితయై యిట్లు విలపింపదొడగెను.

చం॰ మలగును చల్లగాలికిని మన్మధబారికి తాళజాలకన్
పలుగును కోయిలల్ పలుక దద్దయు భీతిని బొందు
గుండియల్.
ఘోషఘోషమంచు జల్లనగ జేలయి సోలుచు తూలుచు
మ్మదిన్
వెలతయు పూవుపాన్పుపయి మేనును వాల్చె ననంగ
బారికిన్

వ॥ అంత కొంత తరి పద్మావతి మన్మధావస్థనుండి తేరుకొన్నదై.. తనలో.

ఉ. జానకి నాటి నేసపటు జాజుల గోయగ రొమ్మునొంచగా
భానుని దేవమో యనగ భాసిలుచుండెడి నిన్ను చూడగా
మేను గగుర్పడెన్ మనసు మేదిని నిల్వక నాలో
యేదియో
కానని రాగిపింపిలుసు కానగవచ్చెను నిన్ను జూడగన్.

ఉ॰ అప్పుడు పంపుకొచ్చె మరుసయ్యుడయు ! వొచ్చెబో!
చెట్టు చాటు నా
కుప్పుడి దాగెనెందుకు ! తటాలున నా పరి కెందు
కొచ్చెనో
మక్కువతోడసన్ గదిసి మానస ముబ్బగ సన్
ప్రియాయనన్
మప్పువలేక నే నితడు మందుడు పీనిని కొట్టుడంటినో

ధ్రువకోకిల : తెలివితక్కువ కారణంబున తృణీకృతి జేసితి తప్పు నే
చెలిమితో నిను వేడుచుంటిని చెచ్చెరన్ నను గావవే
తలిరుబోడిని గావమంటిని తప్పులెన్నుట పాడియే
వలచినానుర శ్రీనివాసుడ వచ్చి పెండిలి చేసుకో.

వ॥ ఆహా! నేనెంత పొరబడితిని! ఆ మధుసూదనుడు తనదరి కెట్లు రానిచ్చును? కఠినచిత్తనై, పాషాణహృదయనై, ధన మదాంధనై, పరకు రక్కసినై, కుటిల మనస్కురాలినై, దుర్భాషినై, కపటినై నేను అన్ని మాటలు సహించునా? సహించెపో! నా చెలికత్తియలను రాజ్యాధికార మదముతో, రాకుమారిననే గర్వముతో, రాళ్ళతో కొట్టుమని యాజ్ఞాపించితినే! అది తా నెట్లు సహించు! సహించి తన దరి కెట్లు చేర నిచ్చును! చేరనిచ్చెపో! నన్నుతనదానిగా నెట్లు చేపట్టును. చేపట్టెపో. తాను నాతో ఎట్లు కాపురము చేయించుకొనును. ఇదంతా నా మనసును పూర్తిగా కలవరపెట్టుచున్నవే! హే కమలోద్భవా! నా తలవ్రాతనెట్లు లిఖించితివోయని తన మనస్సున పద్మావతి.

కవిరాజ విరాజితము :

సరసిజనాభ విచారము నొందకు సన్నుతిచేతుర
సమ్మతితో
కరములు మోడ్చితి కాదనబోకుము విన్నపమంబును
గైకొనుమా
మరులనుగొంటిని మందమతిన్ నను మారునిబాణము
మచ్చరినై
పరువును నిల్పుము పద్మజ పూజిత పాప వినాశన
పాయకుమన్

వ॥ ప్రభో! నాపై పంతముతో నన్ను నీ దానిగా అంగీకరించనియెడల నా నిర్ణయము విను.

చ॥ తపములు చేసియైన ధనదానము చేసియునైన నేమదిన్
జపములు చేసియైన నిజశక్తిని భక్తిని నిన్ను బట్టుదున్
చపలత చేర నెన్నటికి చంచలచిత్తను కాను మాధవా
కపటిని కాను నా హృదయకౌముది గాంచుము
శ్రీనివాసుడా!

వ॥ అని పద్మావతి మారుని బాణముల కోర్వజాలక మన్మథా! అసమర్థులయిన ఆడవారిపైన నీ మగతనమ్ము జూపింతువా యని.

కం. సిరులిచ్చే తల్లి గలదని
మురిసిన గర్వాంధమతివి మోహావరణన్
పరిగానని అబలలపై
విరిబాణము వేయ సిగ్గు విడియము లేదా!

49334

వ॥ ప్రద్యుమ్నా! మీ తాతగారి కులము స్వచ్ఛమయిన పాలవంటి కులము. అట్టి కులములో మీ తల్లి జనించినది. యామెకు నీవు పుట్టితివి.

ఉ॥ అచ్చపు పాలసంద్రమున కాత్మజ లచ్చిమి నీకు తల్లి తా
నెచ్చటి కేగునో యెరుగ ఇందిర చంచలచిత్త యామెకు
న్నిష్పు పలిర్పు బుట్టితివి ఇంతులపై పగబూని తుంటరీ
గ్రుచ్చెదవేల మానసము కుచ్చితబుద్ధిని పూలబాణముల్

వ॥ ఓరీ ప్రద్యుమ్నా! నాపై పగబూని పతిసమిష్టుంతఁడై
నీ చిలుకల బలగముతో చప్పు తియ్యని విల్లు బ్రయోగించి
పుష్పబాణముల నా వక్షంబు బ్రద్దలు గొట్టి బాధింతువా!
ఇది నీకు పాడియా? ఆనాఁడు ముందువెనుక లాలోచింపక
కాలకంఠునిపై వైరము బూని యత్నించిన నాతని కంటి
మంటలకు దగ్ధుండై అనంగుడవైతివి. అప్పుడే మఱచితివా?
ఏ మహాసాధ్వి కంటిమంటలకు భస్మమయ్యెదవో కదా!

సీ. ఎనలేని మగటిమి ఘనుత నీవని మించి
మిడిసిపాటేలనో గడుసువాఁడ
పగబూని యతివల పంతంబు తోడుత
పలువరించగనేమి పాడియగునె
చిలుకల జవరాలు కడముట్టు విట్టైన
కనికరంబే లేని కఠిన మనసు
వావివరుస లేదు వలరాజ నీకును
తోడబుట్టువునైన తొలగనేల

తే.గీ. తల్లిదండ్రియు గురువునుం తనయుఁడాది
అలరు విల్తుడా నీధాటి కడచిపోరె
కటకటా దయలేని నీ కఠినగుండె
నీతిహీనుడా నీ మేను నేలగూల.

వ॥ ఇట్లు పద్మావతి మకరకేతుని నిందనాడుచు పటి
ధ్యానమునుంచ చెలికత్తియలు యామెను చుట్టుముట్టి నీ విల్లు
పత్రి ఫలహారములు ధరియించెను. మాలో మాటలాడి. ము..

పలుకరించవు, మా సేవ లందుకొనక యుండుటకు కారణం బేమి? మేము నీ తలపులోని వారముకదా! ఎప్పుడు నీ మేలు కోరువారము. నీ మనసులోని మాట మాకు చెప్పుమన పద్మావతి ఇట్లనియె.

ఉ॥ మెచ్చెడివారు లేక ననిమేష మహాత్ముల గాంచలేక నే
మచ్చిక జూపలేక నను మాయల మాటల మభ్యపెట్టి నా
పిచ్చిని గేలిసేయ తలపెట్టకు బేలను మారు నాస్త్రముల్
గ్రుచ్చిన మానసంబున నకుంఠిత బాధచెలంగె
నిత్యమున్.

వ॥ ఓ నా యనుంగు చెలియలారా! నేనిక తాళలేనమ్మా! ఆ రోజు ఉద్యానవనమందు కనిపించి నాతో మాటలాడి నన్ను పెండ్లి చేసుకొమ్మని బ్రతిమలాడిన రాళ్ళతో కొట్టితివే ఆ మహాపురుషుడే నా మనసుదోచిన ఘనుడమ్మా! ఆహా! ఏమి అతని సౌందర్యము! కోటిసూర్యప్రకాశమానమై అలరారుచున్న ఆ రూపురేఖలను వర్ణింప ఆ ఆదిశేషునకైన నలువ పతికైన తరమగునా!

ఉ॥ ఎన్నడు జూతు ముజ్జగము లేలెడి దేవర మోము
సొంపు నిం
డెన్నడు వచ్చు నా దరికి ఏగతి నాతని కౌగిలింత న
న్నెన్నడు జేర్చు నా మనసు మెచ్చగ శ్రీహరి
తాళిబొట్టు నా
కెన్నడు కంఠమందిడునొ మల్లెలు సేసలు జల్లజాతునో

వ॥ అని పద్మావతి విలపించుచుండ చెలికత్తియలు అమ్మా! నీవు జాలపై యిట్లు విలపింప ప్రయోజనమేమి? నీవు కాత్యాయనీ వ్రత మాచరించిన నీ కోర్కెలు సిద్ధించు. తొల్లి రుక్మిణీదేవి కాత్యాయనీ వ్రత మాచరించి శ్రీకృష్ణుని పెండ్లి యాడె. కాన నీవు ఆ రాజరాజేశ్వరి వ్రత మాచరించిన నీ కోర్కెలు సిద్ధించునన కాత్యాయనీ వ్రతనిష్ఠ బూనినదై పద్మావతి దేవిని పూజింప దొడంగెను.

ఉ॥ నమ్మితినమ్మ నిన్ను మది నా ఇలవేల్పుగ నీవెయంచు నే
నమ్మితినమ్మ ఈశ్వరీ సనాతనుడైన మహామహేశ్వరీ
నమ్మితి శ్రీనివాసులను నా పతిగా బడయంగ నిన్ను నే
నమ్మితి మేనకాత్మజ యనాథను గావు మమున్
సంహారిణీ!

వ॥ ఇట్లు పద్మావతి వ్రతనిష్ఠ బూనినదై రాజరాజేశ్వరీ! అపర్ణా! పార్వతి! ఉమా! కాత్యాయని! గౌరీ! కాళీ! హైమవతీ! ఈశ్వరీ! భవానీ! శర్వాణీ! మృడానీ! అంబికా! మేనకాత్మజా! అంటూ వేనోళ్ల కొనియాడుచూ తదేకదృష్టితో నలభై దినములు రాజరాజేశ్వరీ వ్రత మాచరించెను.

కం. పుష్టిగ శ్రీ విష్ణు కథల
నిష్ఠముగా వినుచు మనగ నిస్పృతి మయ్యునె
కష్ట పరంపర దొలగును
అష్టైశ్వర్యంబు లమరు నాయువు పెరుగున్

: గద్యము :

ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణా కవిత గుంజపల్లె వంశ గౌండ్ల
కుల ఖ్యాతాని చంద్రుండు యీశ్వరభక్తుండు సంగీత సా
హిత్య ధురంధరుండు సచ్ఛీలుండు యీడిగె యంగన్న
ధర్మపత్ని మంగమ్మగార్ల ప్రథమ పుత్రుండను
పురుషోత్తమగౌడు నామధేయుండ
జె.ఆర్. మధులేటి కవిగారి ప్రియ
శిష్యుండనగు నా ప్రణీతంబు
నందు తృతీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.
ఓం

చతుర్థాశ్వాసము

కం. వేంకట రమణా వేడితి
సంకటముల బాప నిన్ను సన్నుత చరితా
వంకల నెన్నకుమయ్యా
శంకరభక్తుండ నన్ను సత్కృపగనవే.

వ॥ ఇట్లు సూత మహామునిని శౌనకాది మహామునులు తర్వాత కథ చెప్పవేయని యడుగ సూతుడిట్లు చెప్ప దొడంగెను. పద్మావతి యాజ్ఞమేరకు చెలికత్తియలతో రా[illegible] వెళ్ళ[illegible] తిని చేయునదిలేక తిన్నగా పర్ణశాలకు వచ్చి చింతాపరిప్రమానసుండై శ్రీనివాసుడు పద్మావతిపై మనసుపడి ఇట్లు విలపింప దొడంగెను.

సీ. చెలియ నెమ్మోమున చంద్రబింబపు కాంతి
చూడని కన్నుల సొగసదేల
కలికి వాగ్ధారల కరిగిన చక్కెరల్
జుఱ్ఱుకోజాలని సుఖమదేల
మెలనాగి బిగి కౌగిలెదకొత్తుకొనలేని
యెదనంటు మరుతూపులెతలుపెట్లు
చెలువ శృంగారంపు కులుకుల దేలక
వెడలింటి విరహాగ్నినుడుగుపెట్లు
తే.గీ. మేలు బంగారుబొమ్మగా మేనిచాయ
పలుకు లొలికించు ముద్దులగుమ్మపైన
యిచ్ఛలను హెచ్చిపెచ్చయి గ్రుచ్చునెపను
మరుపురాకుండె మదిరాక్షి మనసునందు.

ఉ. ఆ కడగంటి చూపులును ఆ మృదుకోమలదేహ
కాంతియున్
ఆ కుచ కుండలంబులును ఆ ముఖకోమల
చంద్రబింబమున్
ఆ కర పల్లవంబులును ఆ సుగుణంబులు వాక్కులున్
మరిన్
ఆ కురు లందచందములు హాటకగర్భుడు చెప్పనోపునే

కం. కుందనపు బొమ్మ నా పయి
మందుల నే మయినన్ జల్లి మరుల గొలిపెనో
డెందమ్మును సందడి గొని
కుందెను మదనాగ్నికీల కోమలి కొఱకై

వ॥ ఇట్లు శ్రీనివాసుండు చింతానిమగ్న మానసుండై వ్యాకులచిత్తుడై. తనను పద్మావతి చెలికత్తియలు రాళ్ళతో కొట్టిన గాయములతో బాధపడుచుండ వకుళాదేవి కుమారుని గాంచి, నాయనా! వలదన్నా వేటకు వెళ్ళితివి. అయ్యో! నీ సుకుమార దేహమును గాయపరచగా నా దుర్మార్గుల చేతు లెట్లాడెనో గదా యన శ్రీనివాసుం డిట్లనియె.

కం. కంటిని నేనొక లేడిని
ఒంటికి నిగ్గైన పసిమి కాంతుల కాంతన్
జంటగ నా హృదయేశ్వరి
వెంటన్ కొనిరాదలచితి విఫలుడనైతిన్.

వ॥ నాయనా! ఆ లేడి నీ కంటకపోయెనా ఏమి? యని వకుళాదేవి యడుగ శ్రీనివాసుడు అవునమ్మా! కోటి సూర్య ప్రకాశమానమై తేజోసంపద సోయగంబుల దేలుచున్నది.

కం. చన్నులు పువ్వులబంతులు
కన్నులు తెల్లని కలువలు కన్నియ పిడుపుల్
పెన్నేటి ఇసుకతిన్నెలు
కన్నియ నా మనసు దోచె ప్రౌఢత్వ శక్తిన్.

కం. అమ్మా వినవమ్మా మా
యమ్మా ముద్దులొలికెడి యమ్మా పొమ్మా
యిమ్మహిరాజును కన్యను
యిమ్మని అడుగమ్మ వకుల యిలవేల్పమ్మా!

వ॥ అమ్మా! నీవు రామాపురము వెళ్ళి ఆకాశరాజును తన కూతురు పద్మావతిని నా కుమారునికి ఇచ్చి కల్యాణము జేయించుమని కోరుమనగా తల్లి ఇట్లనియె.

కం. వద్దుర నాయన నీకీ
బుద్ధులు పెద్దలతో వియ్యమెట్టుర కుర్రా
యిద్ధర నేలెటి వారల
కు ద్దగుదుమా బాబూ మనకా పసివున్ పట్టూ.

వ॥ నాయనా! అడవులం దాకులలములు తింటూ కాలము గడుపుతున్న మనమెక్కడ! భోగభాగ్యాలతో తుల తూగు మహారాజు లెక్కడ! హంసతూలికా తల్పముపై బరుండెడి వారెక్కడ! కటికనేలలపై శయనించు మనమెక్కడ!

నింగినేలకు పొత్తుకుదురుట సంభవమా? అంతరా లెరుగని యాశ అనర్థదాయకము. కాన నీ ప్రయత్నము విరమించుకొనుము. మన కనుపైన వధువునెన్నుకొందమనగా శ్రీనివాసుం డిట్లనియె.

కం. అమ్మరో చెప్పెద వినుమీ
కమ్మని కథలన్ని నమ్మ కౌతుకమొప్పన్
ఇమ్మహి కొత్తమ్మవె నా
కమ్మవు నందుని యశోదవమ్మా మునుపున్

వ॥ అమ్మా! నీవు నాకు ఈనాటి తల్లివికావు. మున్ను ద్వాపరమున నే గోపాలుడనై కృష్ణావతారమున నున్నపుడు నన్ను పెంచి, పెద్దజేసి, నా కల్యాణము జూడవలయునను కాంక్షతో కన్నుమూశావు. ఆ కోర్కె తీర్చుకొనుటకు నీవు వకుళాదేవివై అవతరించినావు. నీకు జ్ఞాననేత్రంబు ప్రసాదించితి చూడుమన, పరమానంద భరితురాలై మేను గగుర్పొడ, యుల్లంబు సంతసంబున మున్గిపోవ, తన భాగ్యమునకు పొంగిపోయి, తన జన్మ ధన్యమాయెనని యెంచి, పూర్వజన్మ వృత్తాంతంబు జ్ఞాననేత్రంబుతో చూచి పరమానందంబుతో ఇట్లు స్తుతించెను.

కం. నందయశోదల ముద్దుల
నందను మందమతి నిన్ను నందను డనుచున్
డెందంబున దలపోసితి
ఇందిర హృదయేశ్వర నిజ మెరుగము తండ్రీ.

మ. త్రిజగన్మోహను మాతృదేవియగు నుద్దేశ్యంబు ధన్యంబయెన్
నిజదేహంబున మోక్షధామమరయన్ నిత్యానుకంపా నిధిన్
సుజనుల్ నీ శుభ పాదపద్మయుగళిన్ స్తోత్ర ధ్యాన యోగంబులన్
భజనల్ జేసి నిరంతరంబు తరియింపన్ గాంతుమో మాధవా!

వ॥ వైకుంఠా! వాసుదేవా! నీ దివ్యదృష్టివలన నాకు జ్ఞానము ప్రసాదించితివి. పాపభూయిష్ఠంబయిన ఈ ప్రపంచంబునందు ఇంక నేనుండనొల్లనుగాన నాకు ప్రసన్నస్మరహిత పరము ప్రసాదించుమన శ్రీనివాసుండు. అమ్మా! నీకు జన్మ ముండదు. నీవు నా కల్యాణము జేసి స్వర్గాధిష్ఠము ననుభవింపుము. మున్ను నీవు నా కల్యాణము జూడవలయునని కోర్కె యున్నదని నాకెరింగించితివి. కాన నా కల్యాణము చేయించి, చూచి, ఆనందించు మన పుత్రుని కౌగిలించి ప్రస్తుతించి [illegible]ద్దాడి ఇట్లనియె.

ఉ. [illegible]క్కపు చీకటిన్ బడియు జొటిన [illegible]ను చెట్టవట్టియున్
నిక్కపు భక్తి [illegible]మున నిచ్చలు దేలుచు మోహ వాంఛలో
మక్కువ నిన్ను గొల్వ తను మత్తిలి కాయము నిక్కమంచు నే
నొక్క నిమేషమున్ మదిని నొక్కియు వేడను నిన్ను నీశ్వరా!

వ॥ అని తల్లి తనయుని కోర్కె నెరవేర్చుటకుగాను ఆకాశరాజు కడ కేగుదునన శ్రీనివాసుం డిట్లనియె. అమ్మా !

ఉ. కన్నియమీద నా మనసు ఘాడము కూరుకురాదు రేయి యా
కన్నియ నాకు దక్కనెడ కాయము నిల్వదు నిక్కమిద్ది యా
పన్నుల కన్నెకున్ మరుని వాంఛలు దీర్చుట ధర్మమంచు నా
వెన్నల రాణికిన్ దెలిపి వేగమె పెండ్లియు జేయవేళలన్

వ॥ అమ్మా! ఆ కన్య నా కొరకు నొక జన్మమంతయు తపస్సు జేసినది. ఆమె నా గురించి గొప్ప త్యాగముగూడ జేసినది. అందులకై ఆమెకు నేను మిక్కిలి ఋణపడియున్నాను. కాన నీవు రామాపురము వెళ్ళి ఆకాశరాజుకు నా వృత్తాంతము చెప్పి పెండ్లి నిశ్చయముజేసి రావలయును యనగ వకుళ నా కెంతటి భాగ్యము కల్గినదని సంతోషించి రామాపురము బయలుదేర ప్రయాణంబవుచుండ అప్పుడు శ్రీనివాసుండు వకుళామాలినియగు తనతల్లి రాజధాని వెళ్ళకమునుపే ఒక వింత గావించవలయునని తాను ఎరుకలసాని వేషము వేయ నారంభించెను.

సీ॥ గళసీమనందున కౌస్తుభమణిలేక
పూసలహారాలు పూన్చె మెడను
నెమలిపింఛము దీసి నెనరొప్ప ముత్యములో
చుట్టిన చుట్టను పెట్టె తలను

పీతవసనునకు ప్రీతిగా బంగారు
వలువను వలపులో వగలఁగట్టి
ఎఱ్ఱని రవికెకు మెదచుట్టు గవ్వలు
కూర్చిన పనుపట్టు కూర్మిఁగట్టి

తే.గీ. పెద్ద కుంకుమబొట్టును ప్రీతిఁబెట్టి
కాళ్ళ గజ్జెలు గొలుసులు కడియములు
వెండి వడ్డాణంబు కటిని వేడ్కనుంచి
మెడను వెండికంటెము చేత మేలుకర్రా

గీ.మా. వ్రేళ్ళ వెండి యుంగరములు వెలుగుచుండ
తలను సోదిబుట్టను బెట్టి తరుణియప్పుడు
మెరుపు చెప్పెద పథలోని మెరుపు మించు
మాయ యెరుకలసానియై మురుని తండ్రి
బయలుదేరె వసుధ కాంతిప్రభలు వెలుగ
రాజనగరంబుసందుసి రాజవీధి
తిరిగి తా త్రికాల ఫలము తెలుపు దంచు
దేవవిదుషుండ రాణియు కీలకంబు
లన్ని చెప్పెదనని కేకలరచుదాని
పిలువఁడంచన దాసియు పిలచెనప్పుడు

వ॥ అప్పుడు యెరుకలసాని రాణివాస భవనంబుఁ
రాగి యామెకు దర్భాసనంబువైచి కూర్చుండనియోగించియు
నిటనియె.

చక్కదనంబు జవ్వనము జాణతనంబున మేలుబంతి ఈ
చక్కని వన్నెలాడి బహు సాత్త్విక బుద్ధిని ప్రీతిమీర నే
మక్కువ పెంచితిన్ మరియు మంగళ మానసప్రవృత్తి
భావలన్
చిక్కని ముత్యహారణము జెప్పెను చింతిలుచుండు
నేలకో

తే.గీ. గారవించి నా కొసఁగు దాసియో నా
వలపు తొలుదొంగ పలుకుతో తలపునిద్దు
అప్పుమేమియు కుమితమదు నమురుతాను
మనసు దెన్నొన్నొ వాడిన మార్పులేదు.

ఉత్సాహము: మందనంపు పొట్టమదిని మందుచుండ
నెందుకో
మందు చెన్ని వాడినాయి మందవలించి చూచితిన్
చెందమంచు చింతపోదు డిల్లపడును యేలకో
చందనంబు చేతు సీత వగపు మాన్పి చెప్పవే.

వ॥ అని ధరణీదేవి పర్యంకంబున ముత్యంబులు పోసి వియ్యపు పేరలు మొదలగు సంభారంబులఁ నింకొక పళ్ళెరంబున నిడి దక్షిణా తాంబూలంబుల, నారికేళ, ధూప, దీప నైవేద్యంబులు పెట్టి, మంగళహారతి సమర్పించి చెప్పవే చిన్నారి మొదట చెప్పుమని కోరగా మొదటలసాని గద్దె చెప్ప నారంభించెను.

ద్విపద

చెప్పెద వినవమ్మ చెవుల కింపుగను
తప్పేమి జెప్పను తరళాక్షి వినవె
తల్లి సరస్వతీ తలపులో నిలువు
పొల్లేమి బోకుండ పొలతికే చెపుదు
అమ్మ లక్షిమిదేవి అనుమతివ్వమ్మ
కొమ్మ మనసునందు కుమిలేటి వ్యథల
కొండదేవర నీవు కొండదిగవయ్యా
మెండైన నాసోది మేటియై యుండ
సోదిబుట్టాతోడు నాసోది నిజము
పదిలంబుగా విను పంకజాక్షిరో
గాలి ధూళి యనుచు గాసిల్లకమ్మ
గాలి తేవమ్మరో గడుసరే తల్లి
పూలతోటందునన్ పూజ్యునిన్గాంచి
కలవరంబొందెనే కల్యాణి మనసు
బోయవాడంచును బిడియంబువలదు।
బోయగాడతడులే భోగి పొన్నగును
ఆదివిష్ణువతడు అందగాడమ్మ
మైదుకంబున బాల మనసిచ్చెనమ్మ
దేవదేవుడతడు దేవళ్ళమేటి
సేవజేయుదురమ్మ జేజేలు నతని
అల్లుడవును నీకు ఆ మహావిష్ణు
పిల్లగాడమ్మ ఈ కలకంఠి మాట

వైకుంఠవాసుడే వలచినాడమ్మ
నీ కోర కాతడు నిలచినాడమ్మ
రాముడై పుట్టియు రావణున్ జంపి
ప్రేమార సీతనూ ప్రేమించినాడు
కృష్ణుడై పుట్టియు కష్టముల్ బాప
దుష్టకంసుని జంపి దురితంబు బాపె
నిద్రాహారము మాని నిలచాడె తల్లి
నీ దరి కొచ్చునే నీలమేఘుండు
మరి నమ్మి తల్లడిలకే మగసిరి ప్రో
కారుమాటలు కావు కామాక్షి వినవె
నీ చింత తీర్చునే నిజము నామాట
నాసింత సెప్పితా కొంత ఓరితొచ్చు
రాచబాలునకు రానున్నదమ్మా
కాయమా నీ పెండ్లి కల్యాణి కమ్మ
నీ కోర్కెదీరునే కుందనే యింతి
నాకేమి ఇత్తువే నా యమ్మ తెల్పు.

వ॥ అని మాయ యెరుకలసాని గద్దెచెప్పి తనకు పెట్టిన దక్షిణ తాంబూలాదులు ధనకనకవస్తువులన్ని బుట్టనందిడుకొని ధరణీదేవికి నమస్కరించి- అమ్మా! నేను మరలా నీ కూతురు పెండ్లికి తప్పక రాగల. నప్పుడే మెత్తువో తల్లియని మాయ ఎరుకలసాని వెడలిపోయెను. తదనంతరంబు రాణి ఈ వార్త రాజున కెరింగించెను. ఈ కథ ఇట్లుండ అక్కడ వకుళాదేవి రామాకృ.... ప్రయాణమునకు సిద్ధమగుచుండెను.

కం. అప్పుడు వకుళాదేవియు
గొప్పన పయనంబునయ్యె గోవిందుని మనం
బొప్పంగ జేయగ దలచి
చిప్పిల రామాపురంబు శీఘ్రమే జనగన్.

వ॥ ఇట్లు వకుళాదేవియు పయనంబై రామాపురముదారి బట్టి అక్కడి కొండలు, గుట్టలు, నదులు, దాటుచు ప్రకృతి వైభవంబు తిలకించుచు అబ్బురపడుచు ఈ విధంబుగా వర్ణింప సాగెను.

సీ॥ కాంతార వైభవం కన్నుల కింపుగా
కనకాంగి కప్పుడు కానిపించె
కలకంటుల ధ్వనుల్ కమనీయమై వెలయు
కలకంఠిమానసం కరిగిపోయె
కాసారములు నీరు కడుపుబ్బగా త్రావి
కరిరాజు కరులతో కలసినడువ
కమలాల మధుజుష్టి కైపులో చంచరీ
కమ్ములు ఝుమ్మని గానమూద

తే.గీ. కాన! లేతచిగుళ్ళతో కానుపింప
పసిడి మయమయ్యె అడవియు పసదలిర్ప
కొండవాలున దిగజారి గుండ్లుదిరిగి
పారు సెలియేటి రవముల పడతిగనియె

తే.గీ. కొండదొరలును ఎత్తైన కొనలందు
విల్లు లూనియు మూపున పెళ్ళుమంటు
అకట క్రూరమృగముల వేటాడుచుండ
చెంగుమంటును హరిణముల్ చెదరిపోయె

వ॥ ఇట్లు కన్నులపండువుగా వకుళాదేవియు వనమును తిలకించుచు

ఉ. ఇచ్చట నేగదా తపసు లెండల వానల చల్లగాలియున్
దిచ్చతో భక్తిమార్గమున నీశ్వరుగొల్చియు ముక్తిజేరగా
యిచ్చలు మాని నెచ్చెలుల ఇచ్చలకెల్లను నాస్తియంచు యా
తుచ్ఛపు కోర్కెలన్ బడక తోరపు బుద్ధితో ముక్తికేగ

వ॥ అని దారి నడచుచూ సూతులుం గలుపంగ, చూత, భల్లాత, పనస, ఖదిరి, వకుళ, వంజుల, వట, కుటజ, కురువక, కురంటక, ఖర్జూర, నారికేళ, చందన, మందార, జంబూ, జంబీర, మాధవీ, తాళ, తక్కోల, తమాల, రసాల, సాల, బిల్వ, కదంబ, కదళీ, అశోక, నాగ, పున్నాగ, చంపక, శతపత్ర, మల్లికా, ప్రముఖ, నిఖిల. నిర్మలానందకాదృశ్యంబులు, భయంకర పర్వతారణ్యంబుల సౌందర్యంబు తిలకించుచు కపిలేశ్వరము చేరెను. అప్పుడు సూర్యుడు అస్తమించగా ఆ రాత్రి అక్కడనే నిద్రించి బ్రహ్మముహూర్తమున లేచి కపిల తీర్థమునందు గ్రుంకులిడి, కపిలేశ్వరుని సన్నిధానమున కేగి సభిషిక్తున్ జేసి పూగుచ్ఛములతో నలంకరించి ఇట్లు ప్రార్థించెను.

-: దండకము :-

హిమగిరినివాసా! మహేశా! పరంధామా! గంగాధరా! శంకరా! కాలకంఠా! త్రిశూలధరా! హే గిరీశా! మహేశా! గౌరీశా! మహాదేవదేవుండ నీవేసుమా! ఉమావల్లభా! ఉగ్రరూపాయ! అనంతాయ! భీమాయా! శాంతస్వరూపాయా! భక్తప్రియా! నీ సాటి లేరోయి ఈరేడులోకాల, ఈ విశ్వమందునా, రుద్రాయ! రౌద్రాయ! దక్షుండు నీమీద ద్వేషంబుతో, యాగమున్ జేయ, దాక్షాయణి నీన్ గోర, దాక్షిణ్యముతోడ యజ్ఞంబునకు బంపి, ధూర్తుండునై తండ్రిమూలంగనాడంగ రోషంబు, కోపంబు, తాపంబునిన్ బూని పద్వేషి యజ్ఞంబు సందేసి యోగాగ్ని పుట్టించి, ప్రాణంబులన్ వీడ, భూతేశు డుగ్రుండవై యార్చి ఆకాశమున్ బద్దలింపంగ ఘీంకారమున్ సల్పి, కోపంబునన్, జుట్టు నేలంబడన్ వేయ సందుండు ధృవంబయ్యె నా వీరభద్రుండు నన్నేల పుట్టించితీవంచు వేడంగ, దుష్టుండు, మత్తుండు, క్రూరుండు, దాక్షాయణీ తండ్రి నా మీద వైరంబు గావించు యజ్ఞంబు నాశంబునున్ జేసి రమ్మంచు జెప్పంగ వేవేగ యజ్ఞంబు నాశంబు గావించి, లోకంబు కల్యాణమున్ జేసితో, భక్తుండు వేడంగ, ప్రాణంబు లిచ్చావు. దుష్టుండు కోరంగ నీ రాణి నిచ్చావు. కాముండు నీపైన కామాస్త్ర మేయంగ, యుగ్రుండవై, నీవు నీ కంటిచూపుతో, దగ్ధంబు గావించి, గర్వంబు బోజేసి, మృత్యుంజయా! నిన్ను వెల్లప్పుడున్ గొల్తు గంగాధరా. శూలి, విశ్వేశ విశ్వాత్మ, విశ్వంభరా, హా నా బిడ్డ కల్యాణమున్ జేయ నే వేడుచున్నాను.

నీ సాయముంగోరి నివేదించుచున్నాను. ఓ దేవదేవా! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః.

వ॥ అంత వకుళాదేవి కపిలేశ్వరుని పూజించినదై, మౌనముగా దేవాలయమునందే పద్మాసనాసీనురాలైకూర్చుని ధ్యానించుచుండ, ఈ కథ ఇట్లుండ అక్కడ ధరణీదేవి దాసీజనముల భూసురకన్యల రావించి కపిలేశ్వరు నారాధించిన పద్మావతికి గ్రహదోషంబు దొలగి శాంతి గలుగునని

కం. అంతట ధరణీదేవియు
నింతులు దరిజేర రాణి ఈశుని గౌరిన్
సంతోషంబున పూజలు
సంతంబున సేవ.జేయ పద్మకు శుభమౌ.

వ॥ అని చెప్ప దాసీజనము భూసురకన్యలు కపిలేశ్వరు నారాధించుటకై కపిలతీర్థంబునకు జని దైవసన్నిధి పద్మావతి సుఖశాంతులకై ఈశ్వరు నభిషేకించి అందున్న వకుళాదేవి చెంత కూర్చుని ఇట్లు ప్రశ్నింపసాగిరి.

ఉ॥ ఎవ్వరవమ్మ నీవు కపిలేశుని సన్నిధి జేరి ఒంటిదాసవై
యివ్వనమందు నీవిటుల నెచ్చటి కేగదలంచితీవు మా
కివ్వెరపాటెరింగి నిక నేమియు చింతలు లేకజెప్పు మ్మా
యివ్వని జెప్పి నీ పనిని యందలమెక్కగ జేతుమోసఖీ.

వ॥ అన వకుళాదేవియు నిట్లనియె.

తే.గీ. నేను కార్యార్థ మొచ్చితి నెయ్యమొప్ప
రాణి చెంతన సకలంబు రహిఁ జెలంగ
మంతనంబులఁ జేతు సమ్మతిఁ దోసంచు
అనుసయంబున వారితో నప్పుఁ బలికె.

వ॥ మీ రెవ్వరని వకుళాదేవి అడుగ

తే.గీ. అమ్మ జెప్పెద నమ్ముము నెమ్మదిగను
యిమ్మహీనాథుని సతికి నిచ్చకమల
జెప్పి కనుసన్నల మెలంగు చేడియలము
ఈశు నభిషేక మొనరించి వేగఁ జలము.

వ॥ అని రాణి చెలికత్తియలన, అమ్మా! మీకు పుణ్య మందును, నన్ను రాణివాసంబునకు దోడ్కొని పొండు, మీ మేలు నీ జన్మలో మఱువనని వేడుకొనగ వారంమల ఠంగీక రించి నామెను వారి వెంటనిడుకొని రాణి మందిరంబున కేగిరి. అప్పుడా చెలికత్తియలు అమ్మా! నీతో మాటలాడగా నొక వృద్ధవనిత వచ్చినదన యామె ఆశ్చర్యచకితురాలై సోది జెప్పిన మాట నిజమాయెనని సంభ్రమాశ్చర్యంబులతో సగౌర వంబున నామెను తోడ్కొనివచ్చి రత్నపీఠంబుపై కూర్చుండబెట్టి అతిథి సత్కారంబులు గావించి ఉపచర్యలు జేసి క్షేమసమా చారంబు లడిగి రాజును పిలువనంపిన రాజు వచ్చి వకుళా దేవికి నమస్కరించగా, వకుళాదేవి రాజుకు ప్రతినమస్కా రంబు లాచరించగా యామె యూరుపేరాది వివరంబు లడు గుచు రాజిట్లనియె.

ఉ॥ ఎక్కడనుండి వచ్చితివి యే పని వచ్చితో
ముచ్చటించు నీ
వొక్కడ వెంతదూరమిటు నోరిమితో చనుదెంచినావు నీ
కెక్కడ చెప్పుమేది గల దిచ్ఛలవేమిటొ సంశయింపకన్
గ్రక్కున చెప్ప వేడెద నిరంజనమానస వృద్ధమాతరో.

వ॥ అని రాజు వకుళాదేవిని వినయపూర్వకంబుగా నడుగ వకుళాదేవి యిట్లనియె

ఆ.వె. పసగ వేడుకొందు వీనులవిందుగా
పల్లకొప్పు దాచజాల నింత
నీ కుమార్తె నిచ్చి నా కుమారు పెండ్లి
జరుప వేడుకొందు సాధుశీల.

వ॥ రాజా! నా కుమారుడు సామాన్యుఁ డనుకొంటివేమొ.

సీ॥ పురిటింట జిక్కిన పూతనను వధించి
మించు బాధల తొలగించినాడు
కంసాదిప్రముఖుల గర్వంబు నణగార్చి
దుష్టబుద్ధులనెల్ల దునిమినాడు.
గో జనంబుల గావ గోవర్ధనంబును
నిర్భీతి గోటిపై నిలిపినాడు
అత్తకిచ్చిన మాట నాచరించుట కయి
నూరుతప్పుల దాక నురుము నంచు

తే.గీ. నూటఒకటైన చక్రాన గీటడంచి
దుష్టవీరుల నెల్లర దునిమినాడు
చచ్చిన గురుసుతుని తెచ్చియిచ్చినాడు
నిజము నామాట యో రాజ వినుము లోక
సుందరుండు ముల్లోకాల కందగాడు
కుసుమకోమలి నీబిడ్డ గోరినాడు

వ॥ రాజా! నా ముద్దుబిడ్డడు సకలసద్గుణ సంపన్నరాశి.

తే.గీ. కులము కలిమి బలిమి తాల్మి పూర్మి జవ్వ
నంబు సుగుణంబు ప్రౌఢతనంబు తెంపు
తెలివి జావయు చెలువమ్ము తేజరిల్లు
దిట్ట సరిజోడు వాడు నీ పట్టి కనఘ.

వ॥ రాజా! నీవు భాగ్యశాలివి. నా కుమారుండైన శ్రీనివాసుడు త్రైలోక్యసుందరుండు. పూజనీయుడు. దైవాంశ సంభూతుడు. సమస్త రాజ రత్న శోభితుడు. ఓయుస్తై మీ ఉద్యానవనమున తిరుగాడుచూ నీ పుత్రిక పద్మావతిని గాంచి సాక్షాత్తు లక్ష్మీస్వరూపమని భావించినాడు. కాన నీ కుమార్తెను శ్రీనివాసున కిచ్చి వివాహము గావింపవలసినదని, ప్రస్తుతము కారణాంతరమున లక్ష్మికి దూరమయి శేషాద్రియందు వసించుచున్నాము. తాము ఇందుల కంగీకరించి లోకకల్యాణమునకు తోడ్పడవలసినదన సావధానచిత్తుండై వినుచున్న రాజు. అమ్మా! పెద్దలతో విచారించి మీకు కబురంపుదును. తప్పనిసరిగా నీ కుమారునితో నా పుత్రి వివాహము జరిపింతునని

చెప్పి సకల రాజమర్యాదలతో వకుళాదేవిని సాగనంపెను. అప్పుడు ధరణీదేవి ఇమ్మెరుంగుబోడి పద్మావతికి క్రొంగ్రొత్త వలవంతలు రేకెత్తుచున్నవని, తన కుమార్తె బోయవానిపై మనసుపడి సిడులేని తోర్కులనువ్విళ్లూరుచున్నదని గ్రహించి రహస్య మందిరమునకు కొడితెచ్చి ఇట్లనియె.

కీతమాలిక : చిలుకపలుకుల చిన్నారి చిట్టితల్లి
సోదిజెప్పిన మాటలే జోశ్యమయ్యె
దాప నెందుకు ఎదలోని తాపమెల్ల
యిచ్చవచ్చిన వానినే గ్రుచ్చిచెప్పు
నాతనికె నిన్నిచ్చియు పెండ్లి జేతుమమ్మ
చెప్పు నీలోని మర్మంబు చిన్నితనయ
లాతివారమే మాయమ్మ లజ్జపడగ.

వ॥ యన పద్మావతిట్లు నుడివెను.

తే.గీ. సిగ్గునభయాది బింకమ్ము లుగ్గడించి
బెగ్గడిల్లిన యుల్లంబు భగ్గుమనగ
వగపు చిడిముడి పాటుల వలపుతెరల
మేను పులకింప ధీమతి మేథలోడ
కాలు నేలరాయు చనియె కాంత యిట్లు
ధరణి! మాధవు వర్ణింప తరమె నాకు.

కం. వచ్చిన మునివరుల గని
ఉచ్చత మీఱగ నరపతి యువిదను తోడై
యిచ్చతో వారిని గోరి
అచ్చపు కనకాసనంబు నాసీనులుగాన్

వ॥ కూర్చుండ నియోగించి వారి పాదంబులు కడిగి శిరంబునం దిడుకొని పన్నీరు చల్లి పుష్ప గంధంబుల పాపంబుల కడనుంచి, పూజించి వినయ విధేయ మానసుండై మునీశ్వరునితో రాజిట్లనియె.

ఆ.వె. కాంత ఒకతె వచ్చి కన్య మా కిమ్మని
రాయబారమాడె రాజెలంగ
వెంకటాచలాన వెలసియున్నారట
వేంకటేశుడంట వేల్పుడంట.

వ॥ స్వామీ! అంతకుమున్దు వేల్పుసాని యొకతె వచ్చి గద్దెం జెప్పి వెళ్ళినది. శ్రీ మహావిష్ణువునకు నీ పుత్రిక మన సిచ్చి కైంకర్యమయినది. రాజా! నీ భాగ్య మేమనవచ్చును. యుగయుగాల తపస్సు చేసినను దర్శనమీయని యా పుణ్య చరితుండు మీ కల్లుడౌట మీ మహాభాగ్యమేయని ఎరుకలసాని సోదిజెప్పి వెడలిపోయినది.

చెప్పి సకల రాజమర్యాదలతో వకుళాదేవిని సాగనంపెను. అప్పుడు ధరణీదేవి ఇమ్మెరుంగుబోడి పద్మావతికి క్రొంగ్రొత్త వలవంతలు రేకెత్తుచున్నవని, తన కుమార్తె బోయవానిపై మనసుపడి నిడుజేని తోర్కులనువ్విళ్లూరుచున్నదని గ్రహించి రహస్య మందిరమునకు కొడితెచ్చి ఇట్లనియె.

కీతమాలిక : చిలుకపలుకుల చిన్నారి చిట్టితల్లి
సోదిజెప్పిన మాటలే జోశ్యమయ్యె
దాప నెందుకు ఎదలోని తాపమెల్ల
యిచ్చపచ్చిన వానినే గ్రుచ్చిచెప్పు
నాతనికె నిన్నిచ్చియు పెండ్లి జేతుమమ్మ
చెప్పు నీలోని మర్మంబు చిన్నితనయ
లాఎవారమే మాయమ్మ లజ్జపడగ.

వ॥ యన పద్మావతిట్లు నుడివెను.

తే.గీ. సిగ్గున భయాది బింకమ్ము లుగ్గడించి
బెగ్గడిల్లిన యుల్లంబు భగ్గుమనగ
వగపు చిడిముడి పాటుల వలపుతెరల
మేను పులకింప ధీమతి మేథలోడ
కాలు నేలరాయు చనియె కాంత యిట్లు
ధరణి! మాధవు వర్ణింప తరమె నాకు.

కం. వచ్చిన మునివరుల గని
ఉచ్చత మీరగ నరపతి యువిదను తోడై
యిచ్చతో వారిని గోరిరి
అచ్చపు కనకాసనంబు నాసీనులుగాన్

వ॥ కూర్చుండ నియోగించి వారి పాదంబులు కడిగి శిరంబునం దిడుకొని పన్నీరు చల్లి పుష్ప గంధంబుల పాదంబుల కదనుంచి, పూజించి వినయ విధేయ మానసుండై మునీశ్వరునితో రాజిట్లనియె.

ఆ.వె. కాంత ఒకతె వచ్చి కన్య మా కిమ్మని
రాయబారమాడె రాజెలంగ
వెంకటాచలాన వెలసియున్నారట
వేంకటేశుడంట వేల్పుడంట.

వ॥ స్వామీ! అంతకుముందు ఎఱుకసాని యొకతె వచ్చి గద్దెం జెప్పి వెళ్ళినది. శ్రీ మహావిష్ణువునకు నీ కూతురు మనసిచ్చి కైంకర్యమయినది. రాజా! నీ భాగ్య మేమనవచ్చును. యుగయుగాల తపస్సు జేసినను దర్శనమీయని యా పుణ్య చరితుండు మీ కల్లుడౌట మీ మహాభాగ్యమేయని ఎఱుకలసాని సోదిజెప్పి వెడలిపోయినది.

మ. కరుణాసింధులు మాకు పెద్దలు ఘనుల్
కాంతారవాసప్రియుల్
యెఱుగన్ దేడియు లేదు ముజ్జగములన్ దేమేమి
కానున్నదో
మురళీధారియు సాటిరాగలడె మా పుత్రిన్వరించర్హతన్
మఱుగున్ బెట్టకు నిశ్చయమున్ దెలుపుమో మౌనీశ్వరా
వేడుదున్

వ॥ అనిరాజు వినయవిధేయుండై వేడుకొనగా శుక యోగి కొంత తడ వాలోచించి మందహాసంబున నిట్లనియె.

ఉ॥ ఎట్టి తపంబుజేసితివొ యింతటి భాగ్యము కల్గె నీకు నీ
వెట్టివసంబు లోకులకు నిచ్చితివో తొలిజన్మమందు! నీ
కిట్టి ఫలంబు గూడెను మునీంద్రులు గానని
భాగ్యమబ్బె నీ
గుట్టు నెఱింగిమే హరికి కూతురు నిచ్చిన మామవైతివే

వ. ఆహా! ఏమి నీ భాగ్యము! రాజా! సమస్త జంతుజాలములకు తానే ప్రాణమై ప్రకాశించు నా విరాట్ స్వరూపుడే నీ కల్లుడాయెనా! హా స్వామి! ఏమి నీ లీలావిలాస మేమని వర్ణింపనగును.

నీవు యశోదబిడ్డవు పునీత మనంబున ముజ్జగంబులన్
ధీవర ధర్మకోవిదుల దీనజనాళిని మౌనిలోకమున్
కావగ జన్మమెత్తుదువు కంజదళేక్షణా నీ విలాస మీ
సేవకా డే మెఱుంగు! దయసేయవె! ముక్తిని భక్తి
గొల్చెదన్.

కం. వేంకటరమణుని గాథలు
హొంకంబుగ మననసేయ హోవును అఘములౌ
సంకటము లెరుగ రెన్నడు
పంకజముఖి పద్మ యొసగు బాయని సిరులున్.

: గద్యము ;

యిది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణా కవిత గుంజపల్లె వంశ గౌండ్ల
కుల వారాసి చంద్రుండు యీశ్వరభక్తుండు సంగీత సా
హిత్య దురంధరుండు సచ్ఛీలుండు యాదిగె యంగన్న
ధర్మపత్ని మంగమ్మగార్ల ప్రథమ పుత్రుండను
పురుషోత్తమగౌడు నామధేయుండ
కె.ఆర్. మద్దులేటి కవిగారి ప్రియ
శిష్యుండనగు నా ప్రణీతంబు
నందు చతుర్థాశ్వాసము
సంపూర్ణము.
ఓం

పంచమాశ్వాసము

కం. హరిహరరూపా మాధవ
పురహర వందిత అనంత భుజగేంద్రధరా
సిరిమగడా నిను వేడెద
కరినేలిన రీతి కావు కారుణ్యనిధీ!

వ॥ అంత సూతమహామునిని శౌనకాది మహామునులు శేష కథావిశేషమ్ములు దెల్పగోరగా సూతుడిట్లు చెప్పదొడంగెను. శుకయోగీంద్రు డాకాశరాజును నీ వెంత పునీతుడవో యన అప్పుడాకాశరాజు బృహస్పతిని శుభలగ్నము నిర్ణయించమని యభ్యర్థించగా బృహస్పతీ విధముగా ముహూర్తమరయసాగెను.

ఉ. శ్రీయుత శ్రీనివాసుడ! యశేషదురంధర! రాక్షసాంతకా!
నీ యెనలేని లావువిని నీ మహిమంబుల నెన్నుచుండె నా
కాయము సర్వ మంకితము శాగలదంచును పట్టుబట్టె నీ
వాయిత మెచ్చి పద్మను మహావర, మెప్ప వివాహ
మాడుమా!

వ॥ అని వధూవరుల జన్మ నామనక్షత్రబలంబుల నాధారంబుగా వేపజ్ఞులిట్లు ముహూర్తము నిర్ణయించిరి.

సీ. ఆకాశరాజు మీ కాదరంబున వ్రాయు
శుభలేఖ వినుమయ్య సుందరాంగ
వైవాహికములకు వైశాఖ శుద్ధ ద
శమి శుక్రవారం ప్రశస్తమంచు

నిర్ణయించ మహాసీయు లాజ్ఞ నడసి
కన్యార్పితముఁ జేసి కాళ్ళుకడిగి
పెండ్లి జేయుంగ నే వేచియుందును బంధు
మిత్రాప్తు లెల్లరు మేలుగోరి

తే.గీ. సపరివారంబుగా వచ్చి సత్వరంబె
కన్య జేపట్టి వేంచేయు కమలనయన
వినుత జేయంగ మాతోడ విన్నమంది
సంతసంబున వేవేగ సాగరావె.

వ॥ అని బృహస్పతి లగ్నపత్రిక వ్రాసి ఆకాశరాజు కివ్వగా ఆకాశరాజు లగ్నపత్రిక వెంకటాచలము కొనిపోవు వారెవ్వరని విచారింప అందుకు సమర్థుడు శుకమహర్షియే నని బృహస్పతి వచియింప, ఆకాశరా జిట్లనియె

తే గీ. కానిసేయుని సత్పుత్ర మౌనినాథ
సత్యవాక్యాల సత్సంగ సాధుశీల
భక్తిచేయుచు శుభలగ్నపత్ర మంది
శ్రీనివాసుని కీయవె శీఘ్రగతిని

వ॥ అని ఆకాశరాజు శుకయోగీంద్రులను వేడుకొనగా శుకుండు ఆహా! ఏమి నా భాగ్యము! భగవంతుని వివాహ శుభలేఖ వార్తావాహన కార్యక్రమము మున్ను ఋక్మిణీదేవి పంపిన అగ్నిద్యోతుడను బ్రాహ్మణునకు లభించె. నేను తమ మూలమున నాకు లభించినది. ఇంతటి యదృష్టము ఎంతటి తపోనిధులకు కలుగును! దాన నే పోయివచ్చెదనని పల్కి

హృదయ మానందతరంగంబుల నోలలాడ శీఘ్రగమనంబున శేషాద్రి వాసుడైన శ్రీనివాసుని కడ కేగెను.

తే.గీ. అంత శుకయోగి రాకను వింతగాంచి
సఫల మొనగూర్ప కార్యంబు సత్వరంబు
మౌని కెదురేగి యానంద మానసమ్మున
స్వాగతంబిచ్చె నా శ్రీనివాసుడెలమి.

వ॥ అంత శ్రీనివాసుండు మహర్షిని ఉచితాసనంబున గూర్చుండ నియోగించి, అర్ఘ్యపాద్యాది పూజల నాచరించి, మహాత్మా! నీ రాక వల్ల మా జన్మ తరించినది. మీ వంటి మహాత్ముల నాగమనమున మా గృహము పావనమయ్యె. మీ రాకకు కారణమే యుండునో యన శుకయోగీంద్రుడు నీకు తెలియనిదేమి యుండును! సర్వాంతర్యామివయిన మీ రడిగి తిరి గాన చెప్పెదతప్పదు.

తే.గీ. అనఘ తెల్పెద వినుమయ్య ఆదిపురుష
చెలిమి నాకాశరాజు నీ బలిమి వినియు
కూతునిచ్చు శుభతలంపు ఖ్యాతిగాను
నన్ను బంపెను నిను బిల్వ కన్నతండ్రి,

వ॥ స్వామీ! ఆ రూపురేఖలు, గుణములు వర్ణింప ఆది శేషునకైన తరముగా దనిపించును. ఆమెకు నామెయే సాటి.

కం. గుణనిధియగు పద్మావతి
గుణము లనేకంబు కలవు గోవింద యికన్
గణుతింపమౌను మగువల
మణియై విలసిల్లె ధరను మంగళదేవా.

వ॥ మరియు నామె నందచందం బెట్టిదనిన.

తే.గీ. పాలమున్నీటి పట్టియు పినికిరాము
నల్వగారాణి పడతియు నాసపడును
గట్టు దొరపట్టి సొగసరి గిట్టదనగ
ముజ్జగంబుల నెనరాని ముద్దుగుమ్మ.

వ॥ అని శుకయోగి చెప్పి శ్రీనివాసులకు లగ్నలేఖనివ్వ శ్రీనివాసుడు ఇట్లనియె.

కం. వచ్చెద రామాపురముకు
మచ్చిక నా వన్నెలాడి మాలిని పద్మన్
మెచ్చగ ముల్లోకంబుల
కిచ్చగను పెండ్లి యాడ సమ్మతమనుమా!

వ॥ అని శ్రీనివాసుండు శుకయోగికి జెప్పి, సాగనంపి, చింతాక్రాంతుడై రాజుతో వియ్యమంద నా దగ్గర చిల్లిగవ్వ లేదని వగచుచుండిన సమయంబున.

తే.గీ. బ్రహ్మ మానసపుత్రుడు యిమ్ముగాను
కిన్నెరను మీటి పాడుచు తిన్నగ హరి
జేరి తాతగారేమిటో చింతజేయ
కారణంబేమొ తెలియంగ కానరాదు.

వ॥ సవినయంబున శ్రీనివాసునితో — నా యాగమనంబు తమ యాలోచన కంతరాయము కల్గించలేదుకదా! యన శ్రీని

వాసుడు తన యెత్తిపొడుపు మాటలకు చిరునవ్వునవ్వుతూ శిరము పంకించి సర్వమెఱింగించి ఎట్లేని ధనము వచ్చు నుపాయము తెల్పుమన నారదుం డిట్లనియె.

ఆ.వె. కొల్లగ ధనరాశి కూడబెట్టినవాడు
కలడొకడు కుబేరు డలఘునేత
గడ్డురోజుల కత డడ్డుకోగల దిట్ట
ధనము నప్పు నీయదగినవాడు.

వ॥ అని నారదుండు చెప్పిన యుదంత మాలకించి శ్రీనివాసుండు కుబేరుని రావించి

అ.వె. ఇయ్యవయ్య మాకు నిచ్చుతో ధనమును
వ్రాసియిత్తు నీకు పత్ర మనఘ
నలువ శంకరుండు నయమొప్ప సాక్షుల్గ
యిత్తు యేట వడ్డి యిచ్చుతోడ.

వ॥ అందులకు కుబేరుండు సంతసంబున సమ్మతించి శ్రీనివాసునితో పత్రము వ్రాయించుకొని వివాహార్థమై, ఒక కోటి పదునాల్గు లక్షల వరహాల ధన మప్పుగా నిచ్చి వెళ్ళిపోయెను. శ్రీనివాసుడు వలయు సకలవస్తువులగైకొని విశ్వకర్మను రావించి భవనములు ధర్మశాలలు, మణిదీపాలంకృత మందిరములను నిర్మింపుమనెను. మరియు సప్తలోకములవారికి శుభలేఖలునందజేయు కార్యక్రమమునకు గరుత్మంతుని నియోగించెను. అంత నా పన్నగవైరి సందరకు శుభలేఖలు పంచి వచ్చెను.

వ॥ అక్కడ ఫాలనేత్రుడు పెండ్లికిబోవ పయనంబగు చుండె.

సీ॥ గజచర్మమును మొలగట్టిగా జుట్టియు
కేలను మ్మొనవాలు గేలుకొలిపి
బాలచంద్రుని సిగపై పువ్వుగా నుంచి
చంకన నొక చిన్న జింక నిడియు
జడలోన గంగమ్మ జాలువారంగ నుంచి
నొసట విభూతియు పొసగ బెట్టి
గండు జిల్వల జంట మెండుగా ధరియించి
తలపుర్రె నెదపైని దండగట్టి

తే.గీ. మోమునందున చిరునవ్వు మొలకలెత్త
గిట్టు దొర పట్టి తనవెంట బిట్టుగాను
గిత్తనెక్కి వేగజనె సత్కీర్తి గనగ
శ్రీనివాసుని పెండ్లికి చిత్తశుద్ధి,

వ॥ పార్వతీపరమేశ్వరుల వెంట వీరభద్రుడు, భృంగీశ్వరుండు, వినాయకుండు, కుమారస్వామి, ఇరుపక్షంబుల నడుమ భూత, ప్రేత, శాకినీ, ఢాకినీ పిశాచగణంబులు ముందు వెనకనడువ, నాకాశంబున చుక్కలలోని చంద్రుడు ప్రకాశించినట్లు పురాణదంపతులు శీఘ్రగమనంబున వేంకటాచలము చేర వారి కుచితస్థానముల విడిది గావించిరి, తదనంతరము.

తే.గీ. బ్రహ్మదేవుండు విశ్వ పరాత్పరుండు
హంసవాహను ముద్దుల నాలిగూడి
సంతసంబుగ విచ్చేసె సత్వరముగ
పెండ్లిజేయంగ తండ్రికి వేదవిధిని!

వ॥ ఇట్లు బ్రహ్మ వేంకటాచలము జేరెను.

తే.గీ. గండుమీరిన కరినెక్కి కౌతుకమున
ముద్దులొలుక శచీదేవి మోదమలర
వెంటనిడుకొని సురపతి జంటగాను
శ్రీనివాసుని పెండ్లికి శీఘ్రగతిని

వ॥ ఇంద్రుడు ప్రయాణంబయి రంభ, ఊర్వశి మొదలుగాగల అప్సరస గణములతోపాటు ఇంద్రలోక వాసులందరిని వెంటనిడుకొని వృషభాద్రి వెడలెను. తదనంతరంబు సమస్త దేవతలు, అష్టదిక్పాలకులును, నవగ్రహంబులును, కుబేరుడు, భరధ్వాజ, గౌతమ, అత్రి, జమదగ్ని. శృంగి, శుకుడు ఇత్యాది ఋషిపుంగవులు, దేవ, గంధర్వ, యక్ష, కిన్నెర, కింపురుషాది ముల్లోకవాసు లందరు శేషాచలమునకు వేంచేయగా శ్రీనివాసుడు సూర్యుని పిలిచి నిట్లనియె.

ఆ.వె. పద్మబాంధవుడవు పరమ పవిత్రుడా
పతి విదూరమైన పడతి పద్మ
నన్ను నిన్ను దప్ప నమ్మబోదెవరిని
వెంటపెమ్ము నామె వేగిరంబు

వ॥ అని శ్రీనివాసుండు జెప్ప సూర్యభగవానుండు వెంటనే పయనంబై కొల్హాపుర పరిసరప్రాంతంబున తపంబు జేయుచున్న లక్ష్మిచెంతకు బోయి నయవినయంబులతో కర కమలంబులు ముకుళించి ఇట్లనియె.

ఆ.వె. అమ్మ లక్ష్మిదేవి ఆదరంబుగ నన్ను
విష్ణు వంపె నన్ను విమలమతిని
తోడితెమ్మనిదియెను దూతనైవచ్చితి
రమ్మ సత్వరమ్ముగ మమ్ము గావ!

వ॥ అని చెప్పి బ్రహ్మ, ఈశ్వరుడు, యక్ష, గరుడ, కిన్నెర, కింపురుష, సిద్ధ, సాధ్య. చయ, మునిగణంబులతో నున్నారన లక్ష్మి సంతోషముగా నిట్లనియె.

గీ.మా. భర్త తనకెంత అపకార భూరుడైన
భర్త తన నెంత బాదిన పతిత పనిన
భర్త తనదారి రానివ్వ పాపివనిన
భర్తయే దైవమంచును బరగుచుంద్రు
భర్త యేదైన కష్టాలు బడుచునున్న
భార్య హృదయంబు భగ్గున బగులుగాన
భార్య విడువంగ తగదెందు భర్తకిలను

వ॥ అప్పుడు యమ తనూభవుండు లక్ష్మీదేవిని వెంట నిడుకొని నేరుగా వేంకటాద్రికి వచ్చెను. అక్కడ దెల్లెంద్రతో కోదండ్రతో, దేవగణంబులతో, మునిగణంబులతో, సన్మాన సత్కారములు పొందినదై, భర్తకు నమస్కరించి నిలువంబడ

భర్త ఆశీర్వదించి చేరతీసుకున్న వాడాయెను. తదనంతరంబు బృహస్పతి మహావిష్ణువునకు మంగళస్నానము చేయించుమని చెప్పగా లక్ష్మీదేవి మొదలుగాగల ముత్తయిదువలు మంగళ స్నానము చేయించి, సుగంధలేపనములు పూసి మంగళవాయి ద్యములతో, భేరి మృదంగములతో గరుడారూఢుడై బంధు వర్గంబుతో మార్గమధ్యంబున శుకయోగీంద్రుని ఆతిథ్యము తా నొక్కడే స్వీకరించి సర్వదేవతలను సంతృప్తుల గావించి ఆకాశరాజు పట్టణమునైన రామాపురమునకు బయలుదేరెను. ఈ కథ ఇట్లుంటు అక్కడ ఆకాశరాజు.

సీ॥ పగడపు స్తంభాల బారులు తీర్చంగ
వజ్రాల పొదిగించె వైనమలర
పన్నీరుతో నేల కన్నియ లలుకంగ
ముత్యాలముగ్గులూ ముదముగూర్చ
జలతారు పందిళ్ళ కలమావితోరణ
జాలంబు చిత్రప్రసారమయ్యె
రచ్చలు క్రింతలు రాజమార్గంబుల
సరవి బొంగ్డెల నిల్పి రంటగట్టి

తే గీ. కోడగోడల పూతః పొటవముగ
రంగురంగుల కాంతుల రాజిల్లగ
పసిడిమయమయి వెలుగు ప్రజ్వరిల్ల
పట్టణ వినూత్న శోభ గన్పట్టుచుండె!

వ॥ ఆకాశరాజు తన ముద్దులకూతురు వివాహమునకై చేయబడిన శృంగారవైభవములు వర్ణింపనలవిగావు. రామా

పురమంతయు చలువపందిళ్ళతో, పచ్చని తోరణములతో, మంగళవాయిద్య ఘోషారవంబుతో ఆకాశంబు ప్రతిధ్వనించుచుండె. శ్రీనివాసుడు సపరివారంబుతోవచ్చుచున్నట్లు చారుల వలన యెరిగినవాడై.

తే.గీ. పట్టపేనుంగు పస్నైట సజ్జై కడిగి
మంచి ముత్యాలహార సమన్వితముగ
పట్టు పీతాంబరంబుల కట్టి పూల
దండల నలంకరించి రేదండమునకు

వ॥ అట్లు నలంకరింపజేసి పద్మావతితో తానునూ గజారూఢుడై పురోహితసహితంబుగా పుర బాహ్యప్రదేశంబునకు తన ముద్దులబిడ్డను శ్రీనివాసునకు పునర్దర్శనంబు జేయించి, పద్మావతిని శ్రీనివాసులను గజారూఢులన్ గావించి, పురప్రవేశంబు జేయించి రాజవీధులయం దుత్సవోపేతంబుగా త్రిప్పుచుండ పెండ్లి సంబరాలంబరంబు నిండి ప్రతిధ్వనింపసాగెను.

సీ॥ పురవీధులందు నా పుణ్యాంగనల్ పుష్ప
వర్షము గురిపింప హర్షమునను
ముత్తైదువల్ భక్తి ముంగలి నిల్చుండి
ముదమార సేసలు మచ్చుడిడిరి
వందిమాగధులు కైవారంబు పల్కంగ
దాసదాసీజనుల్ తరలిరాగ
భట్రాజులెల్లరు బహుపరాకనుచుండ
అప్సరాంగనలెల్ల ఆటలాడ

తే.గీ. ఇంత మంచి దాంపత్యంబు ఎంతవారి
కబ్బు! పురజను లబ్బితబ్బిబ్బులైరి
బ్రహ్మలిఖితంబు దప్పింపరాదు నంచు
వినుతి జేసిరి ముదమున విజ్ఞులెల్ల.

వ॥ పురమంతయు మహానంద విలాసంబుల చిందులు ద్రొక్కుచు గంతులు వేయుచు వధూవరులను కల్యాణమండపము దరికి తోడితెచ్చి వజ్రవైడూర్యమరకతమాణిక్యరత్నాల ముత్యాలాదుల సమర్చబడిన పందిర్లయందు వారికి విడిది గావించిరి.

తే.గీ. సూర్యు డస్తమించంగనె జోకలుడగె
దట్టమగు చీకటి పొడమె తారలుబ్బె
జారచోరుల కనుకూల కారుమబ్బు
కన్నులుండి చః ప్రకృతి గానరైరి.

వ॥ అట్టి సమయంబున పెండ్లిపెద్దలెల్ల.

ఆ.వె. కాళ్ళ గోళ్ళు తీసి కన్యామణికి పెండ్లి
కొమరునకును తలల చమురురాసి
నలుగు లిడగజేసి నయమొప్ప నడిరేయి
జలకమాడి రంత జంటగూడి.

తే.గీ. పుడమి క్రొత్తవెల్లుల పట్టుపుట్టములను
బిట్టుగా ధరియించియు బిడియమొప్ప
పెండ్లితూతురు జేసిరి ప్రేమలలర
పెద్దలకు నెల్ల మ్రొక్కించి వేదవిదిని.

వ॥ తదనంతరంబున.

ఆ.వె. శ్రీనివాసునకును చీనిచీనాంబరాల్
ప్రీతితోడ కట్టి పెండ్లికొమరు
జేయ పెండ్లిపీట జేర వధువువచ్చె
నపుడు వలపులొలుక నలుకతోడ.

వ॥ అంత పులుగులు కూసె చుక్కలు మాసె. గ్రుడ్లు కాన్పులు గూళ్ళు విడిచె. మన్మధుండు విల్లెత్తుక్కడించె. మన్మ దారుల మన్మదతాపంబులు తనివిదీరక ఇను డుదయించెనే యని మానసంబులు వికలంబులయ్యె. కోయిలలు కూసె. నీల కంఠంబులు పురివిప్పి సూర్యభగవానునికి వైవారంబు జేయు చుండె. కాకులు అరవసాగె. తూర్పుదిశన అగ్నిపిండమన అరుణ కిరణంబులు ప్రసారమగుటకు పురజనులెల్లరు విహిత ప్రకారంబుగా కాలకృత్యంబులు దీర్చుకొనిరి. ఉద యాద్రిపై ఎఱ్ఱటికాంతి సింధూరపుముద్దయనగ సూర్యు డుద్భ వించె. భూసురులంత సామవేద వాక్యంబులు నుడువుచు సూర్యునకు అర్ఘ్యపాద్యంబులిడిరి. అట్టి సమయంబున పద్మా వతి, శ్రీనివాసులను పెండ్లిపీటల కడకు తోడితెచ్చిరి.

తే.గీ. పలు తెరంగుల వాద్యముల్ పలుకుచుండ
దివ్వటీ లెల్ల దిక్కుల దీప్తి మెరయ
వధూవరులను పెండ్లితిన్నెవద్ద నిలిపి
పెండ్లిపీటల కూర్చుండబెట్టి రపుడు.

వ॥ తదనంతరంబు నిగమ విహిత ప్రకారంబుగా శ్రీనివాసుడు కాశీయాత్రకు ప్రయాణంబై పోవుచుండ ధరణీదేవి గూడి ఆకాశరాజు శ్రీనివాసున కడ్డంబువచ్చి చేతులు బట్టుకొని- నాయనా! నీ విపుడు కాశీయాత్రకు బోవ నవసరము లేదు. నీవు పెండ్లిచేసుకొని కొంతకాలము సంసార సుఖము లనుభవించి గృహస్థాశ్రమమున పురుషార్థముల నిర్వహించి రాజయోగీంద్రుడవై పిదప వానప్రస్థాశ్రమ మవలంభించి పుట్టుక-చావు లేని త్రోవ వెదకవలెను. కాన కాశీయాత్ర మానుము. మా సుకుమారి కుందనపు బొమ్మ నీ కిచ్చి పెండ్లి జేతుమన శ్రీనివాసుం డంగీకరించెను.

తే.గీ. ప్రియసతి జలధారలిడగ ప్రేమమీర
కాళ్ళు గడిగె నాకాశరా జొళ్ళుమరచి
కన్య నర్పించి లోకైక గరిమలొప్ప
శ్రీనివాసుని మెప్పించె చిత్తశుద్ధి

వ॥ తదనంతరంబు.

తే గీ. పుడమివేల్పులు తొలిపల్కుల్ నుడుపుచుండ
పెద్దలెల్లరు దీవనల్ ప్రేమనొసగ
పట్టు పుట్ట మడ్డుతెరగ పట్టజేసి
సేసలును జల్లి కార్యోర్కా జేసిరపుడు

వ॥ తదనంతరంబు నా చెలులును

సీ॥ ముత్యాలకంబళి ముదమారగా నేసి
రత్నాలతో నింపె రమణి యొకతె
పసిడిసేసల దెచ్చి పన్నీరంబులనుంచి
ముత్తియంబులనందు ముచ్చటిడియు
నలువరాణిని గూడ నయమొప్ప గూర్చుండ
నెలకాల్పు సతిగూడి నెరయుచుండ
నేలరేడులు తమ నెలవుల గూర్చుండ
చేయిచేయిని గలిపి చెలిమితోడ!

తే.గీ. అడ్డుతెర దీయ కనుదోయి కడ్డులేక
మగువచూపులు వరుపైన తగులుకొనెను
వరునిచూపులు వధువుపై నొలుకబోయ
రెండొరుల కనుదోయికి విందువయ్యె.

వ॥ అత్తరి నా పుత్తడి దువ్వలు సదాలుపు చిత్తంబున కొత్త వలవంతలు వ్యాపింపారుచుండ.

ఆ.వె. ఓజ్జల నమదాయ మోంకారరాగాలు
మంత్ర ముచ్చరించు మహిమలరసి
కన్నె తాళిబొట్టు కల్యాణి గళమున
శ్రీనివాసుడపుడు చిత్తమలర

తే.గీ. పాడిరపుడు గంధర్వులు ఆడిరంత
రంభ ఊర్వసి వలపుతో రాణజెలగ
చల్లిరి విరుల నప్పుడు కొల్లలుగను
వధూవరులపైన వాంఛతో భక్తితోడ.

వ॥ అంత వధూవరులు

కం॰ సన్నపు ముత్యము లెలమిన్
కన్నియ తలమీదఁ బోయ కాంతామణియున్
వెన్నుని తలపై బోయగ
కన్నుల కింతయ్యెనపుడు కమనీయముగాన్.

వ॥ అంత వధూవరులు తలంబ్రాలు ఒకరిపై నొకరు పోయుచు పరమానందంబున నుండిరి.

తే.గీ. ఒండొరుల చెరగుల ముడి గండు బిగియ
పడతి చిటకెన వ్రేలును పట్టుజేసి
జోకక్రొత్తజంటకు పరంజ్యోతి జూపి
మ్రొక్కుజేసి రాలుమొగల ప్రక్కనిలిపి.

వ॥ అంత ఆకాశరాజు

సీ. అపరంజి కిరీటాలు అంగుళీయంబులు
పట్టుపీతాంబర వస్తుచయము
కర్ణకుండలములు కవచాలు ఖడ్గాలు
కనక భూషణములు కాంతులీన
రత్నాల హారాలు ముత్యాల మురుగులు
మత్తేభముల నాలమంద లాది
బంగారుపాత్రలు రంగారు రథములు
రత్నకంబళ్ళను రక్తినొసగె

తే.గీ. సొమ్ము లెన్నెన్నొ జతగూర్చి నిమ్ముగాను
పద్మ కిచ్చెను బంగారు పాదుకలను
వజ్ర బాపల కెల్లను వలయునంత
లచ్చినిచ్చి వలువలిచ్చె నిచ్చతోడ.

వ॥ ఈ విధముగా ఆకాశరాజు తనఅల్లుడైన శ్రీనివాసునకు తన ముద్దులకూతురు పద్మావతీదేవికి అరుణంబుల నిచ్చి భార్యాభర్తల నొకటిగా జేయదలంచి వారిని శృంగారింప దలచి.

తే.గీ. అలరు స్వర్ణాసనంబు లందాలు మొగల
నిబ్బరంబుగ కూర్చుండనిడగ జేసి
పాటలుపాడి పేరంటాలు పాటవమున
స్నేహశీలత శిరముల నేసబిడిరి.

వ॥ తదనంతరంబున ఆకాశరాజు ఆలుమగల నొకటి జేయదలంచి.

సీ. బంగారుమంచాన రంగారుపిరులతో
శృంగారములు తీర్చె చేడెయొకతె
రంగురంగులు వేసి రంగవల్లుల దీర్చి
విరిపాన్పు సరిచేయు గరిత యొకతె
పన్నీటిబుడ్లులు పాలకొబ్బరిగిండ్లు
పండ్లు పాలును బెట్టు పడతియొకతె
మంచిగంధంబు తీసి మధురసంబులనుంచి
నిలువుటద్దము నిల్పె పొలతియొకతె

తే గీ. అలరు తాంబూలముల సున్న మత్తరాది
పచ్చ కర్పూర బాష్ఛత్రి నిచ్చగూర్చి
తుంట విలుకారి పనికయ్యి యింటజంట
నుండగనుజేసి రచ్చతో యువిదులెల్ల.

వ॥ అపుడు శ్రీనివాసుని శోభనంబు గదియందుంచి పద్మావతిని శృంగారించి చెలికత్తెలు పద్మావతితో నిట్లనిరి.

తే.గీ. అమ్మ మును నీవు గోరిన అందగాడు
తుంట విలుకారి పనికయ్యి జంటకొరకు
నిబ్బరంబుండ నోల్లక నివురుచుండె
తడవుజేయకు మమ్మరో తలరిబోడి.

తే.గీ. మిక్కుటంబగు ప్రేమతో పిక్కటిల్ల
యింతదనుక బుచ్చితి కాల మిగుర్బోడి
మగని సజ్జకు బొమ్మన్న మంకులేల
రాగరంజితు దరిజేర లజ్జపడకు.

వ॥ అమ్మా! పద్మావతీ!

సీ. చెలికాడు రమ్మని చేరదీసిన వేళ
మార్మొగంబున ప్రక్క మరలకమ్మ
పగకాడు యెదకొంగు వలపుతో సడలింప
గడుసుతనంబున బెడియకమ్మ

మరునయ్య మనసార మంచిగంధము పూయ
మారుమాటాడకో మందగమన
వెన్నుడు కపురంపు విడియమిచ్చిన వేళ
వినయహీనతచేయి విసరకమ్మ

తే.గీ. సొగసుకాడు నీ కేల్పట్టి యెగసి నీదు
జుంటుతేనియ గ్రోలంగ చొరవనిమ్ము
తుంటవిల్తుటంత పనుల తుప్పటిల్ల
పిలువ! జాగుసేయకుమమ్మ కలువకంఠి.

తే.గీ. బుడుత మామీద కోపంబు నిడగరాదు
మంచి చెప్పిన మమ్మేల కించపరతు
భర్త కౌగిలి ముందిట్టి భామలెల్ల
నలిగి గడిదేరి ప్రౌఢలై మెలగుచుంద్రు

వ॥ అని చెలికత్తియలు పద్మావతిని పడకటింటికి తోలుకొనిపోయి మగువచేత విడియంబు వరునికి, వరునిచేత విడియంబు వధువుకు నిప్పించి శ్రీనివాసులతో చెలికత్తియలు ఇట్లనిరి.

ఆ.వె. ముద్దుగుమ్మ నీకు ముంగిట నిల్చెను
అందగాడ పీపు డెందమందు
పొందగోరునట్లు పొలతుకధరినంటి
వలపులొలుక మెలగు నెలతగూడి.

ఆ.వె. మాట గడుసుకాని మనసుమంచిది సుమ్మి
దక్కె నీకు ఇంతి ధరణిజాత
వేగిరంపు పనుల విసిగింప బోకుము
ముద్దుగుమ్మ నెమ్మి దిద్దుకొమ్ము.

తే.గీ. చెప్పవలసినవారమై చెప్పినాము
గాని శ్రీ వేంకటేశ యేకాంతమునను
నచ్చినతెరంగు పడతి నిన్మెచ్చునటుల
తుంట విలుకారి పనుల సంతృప్తిపరచు

వ॥ అంత పద్మావతిని పడకింట విడిచి చెలికత్తియలు తలుపులు బిగించి వెళ్ళిపోవగ.

తే.గీ. వెన్నుడు చిరునవ్వు లొలుక కన్నియ చెయి
పట్టి సెజ్జపడకు ద్రోసి పడతిచుంచు
దువ్వి! వలపులు గ్రుమ్మగ దుక్కి కాన్పు
వన్నెదిద్దుచు ననియెను వలపులొలుక

సీ. నన్ను ముత్తియముల సరులను సవరించు
నెపమున చనుదోయి నెట్టు కేల
చెవుల కమ్మలుఁ జక్కజేయు నెపంబున
చెలికాడు చెలిమిని చెంపలంటు
వలువ చక్కగ దిద్దవలనుగ కన్పట్టి
వగకాడు పిరుదుల వత్తినిమురు
వేగిరంపు విడెమొసగను బోవులాగున
ముగుద చక్కెర మోవి ముద్దులాడు

తే.గీ. పువ్వులు సిగలోన బెట్టెడి పొలుపెలర్ప
ముట్టరానట్టి నంగముల్ ముట్టిచూచి
మెల్లమెల్లన యొక్కింత యుల్లమలర
ఇంచు విలుదాల్పు కార్యంబు నెంచుకొనియె

వ॥ ఇత్తెరంగున పుత్తడి దువ్వాలువదాల్పు రేయెల్ల తత్తరపాటేమి లేక పుత్తడిబొమ్మతో గూడి కోర్కెలు వెల యంగ కౌగిటజేర్చి నా చిలుకల కొల్కి చన్నుదోయిపై కరం బిడి కసిదీర దొండపండువతె కన్పట్టు పెదవుల నొక్కి గిలిగింతలు బెట్టి తల నిమురుచూ కలువకంటి మనంబు కరుగం జేసి తుంట విలుకాని పనులతో దంటయై ఇచ్చవచ్చిన తెరంగున నెచ్చెలి గూడి గుడుసు వాలు దాలుపు రేయెల్ల గడుపుచుండ తదనంతరంబున ఒకరోజు శ్రీనివాసుం డేకాంతంబు నున్నపుడు మహాలక్ష్మి దరిచేరి నమస్కరించి యాక్రోశమున నిట్లనియె:

తే.గీ. ఇద్ధ చరితులు లోకాల నుద్ధరింత్రు
పెద్ద లీరీతి నిరతంబు హద్దుమీరి
బుద్ధిహీనత మెలుగ దుర్బుద్ధిగాదె
అద్దిరా ఆలి యుండంగ ఆలి తగునె.

వ॥ నాథా! ఇదియేనా మీ లోకపాలన! ధర్మ రక్షకుండవు నీవే నీతికి దూరమై ఇట్లు ప్రవర్తించిన లోకులు మంచి మార్గంబున నెట్లు చరింతురు? మీ కొరకు తపంబుజేయుచున్న ఇల్లాలినైన తలంపక వేరొండు కన్యను పరిణయమాడి కులుకుచుండుట న్యాయమా!

ఆ.వె. నమ్మి చెడెను గాదె నాతి జీవితమెల్ల
పీట గాయు పండువెన్నెలోలె
పుచ్చుబడ్డె పూర్వ పుణ్య పురాణాలు
నీతిలేని పురుషజాతివలన

వ॥ ఇన్నిదినంబుల నీకై ఎదురుచూచి కన్నులుకాయలు గాచినవి. కాని నీ పరిస్థితి ఇప్పుడర్థమయినది ఇక నాకు ప్రాణత్యాగంబుదక్క శరణ్యంబు లేదని కన్నీరుగార్చుచు వగచుచున్న లక్ష్మిని చేరదీసి, లక్ష్మి ! అకారణంబుగా నన్ను నిందించుచు, నిన్ను నీవు నిందించుకొనుచున్నావు గాని వేరొండుగాదు. వినుము..నీకొక పూర్వజన్మ వృత్తాంతము దెల్పెద ననుచు వేదవతి జన్మవృత్తాంత మిట్లు వివరించెను. సీతాదేవితో శ్రీరామచంద్రుడు అరణ్యంబునకు బోవటము, సీతను రావణుడు అపహరించుకొని పోవటము, అగ్నిదేవుడు నిజమైన సీతను తనదగ్గర యుండుకొని మాయసీతను రావణునకు అప్పగించడము, శ్రీరాముడు రావణుని జంపుటయు వేదవతి అగ్నిప్రవేశము చేయుటయు, అగ్నిదేవుడు నిజమైన సీతను శ్రీరాముని కప్పగించుటయు, సీత తనకై కష్టపడిన వేదవతిని పరిణయమాడుమని శ్రీరామునితో జెప్పుటయు, అందుకు శ్రీరాముడు సమ్మతించక నేను కలియుగంబున వేంకటేశ్వరుండ నవుదును. ఈ వేదవతియే పద్మావతియై జన్మించును. అప్పుడు నేను పద్మావతిని పెండ్లియాడుదుననియు ఆ వేదవతియె ఈ పద్మావతియని యెరింగించెను. లక్ష్మిదేవి స్వామీ! అతివనై నేను ఎరుకమరచితిని, క్షమించు మన శ్రీనివాసుడు పరిస్థితుల ప్రభావమున అట్లు జరిగినది. కాని నీ కేద

యినా అన్యాయము చేయలేదని శ్రీనివాసుండు చెప్పి లక్ష్మిని శాంతించుమని కోరెను. మరియు నా వివాహమునకు కుబేరుని దగ్గర అప్పుగా బోలెడు సొమ్ము తీసుకున్నాను. దానికి నీ సహాయము గావలయును. భక్తులు నన్ను సేవించుటకై వత్తురు. వారికి విపరీతమైన ధనమిచ్చినచో వారు అమితమైన పాపకృత్యంబులు జేసి నన్ను శరణుగోరి నాకు వలయునన్ని కానుకలు అర్పింతురు. దానంజేసి నేను కుబేరునకు వడ్డీగట్టి అప్పు తీర్తునన లక్ష్మీదేవి శాంతించి తిరిగి శ్రీనివాసుని వక్షము జేరెను. అప్పుడు శ్రీనివాసుండు పద్మసరోవరంబున లక్ష్మికి విశ్వకర్మతో దివ్యమందిరము నిర్మింపజేసెను. అంతఃకలహము లంతమయ్యెను. శ్రీనివాసుండు లక్ష్మీపద్మావతులతో సుఖముగా నుండెను.

ఆ వె. వేంకటేశు గాథ వినగ జెప్ప చదువ
సంకటంబు తొలగు స్వామి కరుణ
పద్మ సిరుల నిచ్చు భవభయంబుల బాపు
నాక మిచ్చు మీకు నమ్మి కొలువ!

తే.గీ. మంగళం వేంకటేశ్వర మమ్ము కాపు
మంగళం బిదె అలివేణిమంగ నీకు
మంగళం మద్దులేట్కు వినూన్మునకును
మంగళం మన భారతమాత కిప్పుడు.

: గద్యము ;

యిది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణా పవిత గుంజపల్లె వంశ గౌండ్ల
కుల వారాసి చంద్రుండు యీశ్వరభక్తుండు సంగీత సా
హిత్య దురంధరుండు సచ్ఛీలుండు యీడిగె యంగన్న
ధర్మపత్ని మంగమ్మగార్ల ప్రథమ పుత్రుండను
పురుషోత్తమగౌడు నామధేయుండ
కె.ఆర్. మద్దులేటి కవిగారి ప్రియ
శిష్యుండనగు నా ప్రణీతంబు
నందు పంచమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

ఓం శ్రీ గురు పరబ్రహ్మణమస్తు.
పద్మావతీ పరిణయము సంపూర్ణము.
ఓం

---

27 వ పేజీ 18 వ లైను
ఉండ నీడ నిచ్చె నుత్కృష్ట బుద్ధితో
అని చదువు కొనవలెను.

49334